

LÉLEKKEL ÉS ÉRTELEMME

A magyar református énekeskönyv
megújulásának alapelvei,
példatárral

Kiadja
a Magyarországi Református Egyház
Kálvin János Kiadója
Budapest, 2016

Előkészítette 2010–2015 között
a Magyarországi Református Egyház
Énekeskönyvi Bizottsága

Átvizsgálta és közreadja:
A Generális Konvent Liturgiai
és Himnológiai Bizottsága

ISBN 978 963 558 343 0

Kiadja a Magyarországi Református Egyház
Kálvin János Kiadója
www.kalvinkiado.hu
Felelős vezető: Galsi Árpád
Fédélterv: Mikáczó Kamilla

Nyomta és fűzte: Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen
Felelős vezető: György Géza vezérigazgató

Tartalom

Bevezetés	5
A megújuló énekeskönyvhöz vezető út	7
Az egyházi éneklésről általában	7
Az új énekeskönyv felé	8
Szerkesztési alapelvek	11
1. Miért van szükség új énekeskönyvre?	11
2. Mennyire kell változnia az énekeskönyvnek?	11
3. Az énekeskönyv-szerkesztés legfőbb elve:	
Isten igéje mint mérce	12
4. Az énekeskönyv helye az egyház életében:	
az istentisztelettől a mindennapi életig	13
5. Az énekeskönyv szerkezete és a liturgia	14
6. Új anyag az énekeskönyvben	15
7. Objektív és szubjektív tényező az énekeskönyvben	17
Néhány fontos szempont bemutatása énekpéldákkal	18
Az énekeskönyv megújítása igen összetett munka	18
A feladat megteremti az ahhoz szükséges feltételeket is	19
Változások a kottaképben	19
Változások a szövegben	20
A megújulás zenei lehetőségei	21
Egyes énekcsoportok megújulása	26

Példatár	31
1. Jer, örvendezzünk	31
2. A fényes nap	33
3. Hadd zengjen énekszó	34
4. Királyi zászló jár elől	35
5. Dicsőség néked, Istenünk	36
6. Készülj Urad elé, lelkem	38
7. Ó, idvességes áldozat	40
8. Uram Isten, siess	41
9. A nap immár felvirradván	43
10. Bizony, betelik az idő	44
11. Midőn eljön az én órá	45
12. A menny Urának tisztelet	46
13. Mindeddig vélem volt az Úr	47
14. Hiszünk egy Istenben	47
15. Éltem minden dolgában	49
16. Ki utánam jön	50
17. Jézus, te égi, szép	51
18. Ó, terjeszd ki, Jézusom	52
19. Hűséged végtelen	53
20. Áldó hatalmak...	54
21. Örvendjetek, mert Isten úgy szeret	55
22. Irgalmas Istenünk jóságát	56
23. Áldott légy, Uram	57
24. Tehozzád jövünk	58
25. Szívből köszönöm, Uram	60
26. Jézus a mi oltalmunk	61
Függelék	63
Liturgia és énekeskönyv kapcsolata	63
Éneklés és istentisztelet	64
Egyházzene az istentiszteleten	66
Az egyházi év	67
Énekek jegyzéke és fontosabb forrásadatai	69

Bevezetés

A Magyarországi Református Egyház Zsinata 2009 végén határozott arról, hogy kezdődjön el az 1948 óta használt énekeskönyv megújítása. A 2010 elején megalakult Énekeskönyvi Bizottság munkájába pár hónappal később a Generális Konvent tagegyházainak képviselői is bekapcsolódhattak, remélvén, hogy a megújuló énekeskönyv az egész magyar reformátuságnak készül. Jóllehet a bizottság csak az énekeskönyv előkészítésére kapott megbízást, a szerkesztést meghatározó elvek megvitatása elkerülhetetlenül kapcsolódott konkrét énekek megvizsgálásához. Az elkészült munkadokumentum ezért példatárat is tartalmaz.

A Magyarországi Református Egyház Zsinata 2015. novemberi – a Generális Konvent Elnökségével előzetesen egyeztetett – határozata alapján, két korábbi testület összevonásával létrejött a Generális Konvent Liturgiai és Himnológiai Bizottsága.

Az új bizottság a már korábban elvégzett – és részben már a zsinat tagjai számára hozzáférhetővé tett – munkára támaszkodva most közös gondolkodásra hív minden református gyülekezeti tagot, presbitert, lelkipásztort, valamint egyházunk különféle testületeit. Szeretnénk lelkészértekezletek, lelkészi kiskörök, teológiai, presbiteri szövetségek, nőszövetségek, ifjúsági és missziói szervezetek elé vinni az itt leírtakkal az énekeskönyv ügyét, hiszen az éneklés istentiszteleteink és lelki életünk alapvető, fontos része.

Füzetünk igyekszik tájékoztatást adni az eddig végzett munkáról. Miközben áttekintést ad az eddigi eredményekről, bemutatja azt is, milyen kérdések, elvégzendő feladatok maradtak a jövőre.

A bizottság fontosnak tartja, hogy az egyházi éneklés kérdéséről minél több szó essék az egyházban, és minél több fórumon kerüljön megvitatásra e téma. Nemcsak egyes énekekről kell dönteni, hanem egyházunk egész istentiszteleti életét és

a magyar református hitéletet befolyásoló elvi kérdésekben. Ezekre nézve a munka során egyre karakteresebben fogalmazódott meg néhány szempont. Ilyenek:

- Nem elég jó énekeket összegyűjteni, azok tényleges használatát kell elérni.
- Ehhez elengedhetetlen az éneklés módjának megreformálása, gazdagítása, a műfaji sokszínűség érvényesülése.
- A legjobb énekgyűjtemény is csak megfelelő szerkezete által válhat igazán egyházi énekeskönyvvé.
- A ma szinte kizárólag jellemző „szabad énekválasztás” a gyakorlatban legtöbbször az énekkincs elszegényedéséhez vezet; lelki táplálékká azt elsősorban a liturgia által megkövetelt teljes körű énekhasználat teheti.
- Az egyházi éneklésnek nem egyetlen, de legfontosabb és minden mást ihlető forrása kell, hogy legyen a hivatalos istentiszteleti énekeskönyv.

Célunk, hogy előkészítő füzetünket megismerve gondolják át, vitassák meg az itt leírtakat, és kérdéseikkel, hozzászólásaikkal segítsék a további munkát. A beérkezett véleményeket a bizottság megvizsgálja, és hasznosítja munkája során.

Címünk: Generális Konvent
Liturgiai és Himnológiai Bizottsága
1146 Budapest, Abonyi u. 21.
E-mail: enekeskovnyv@reformatus.hu

Minden kedves Olvasó életére Isten áldását kívánja

A Generális Konvent Liturgiai és Himnológiai Bizottsága

A megújuló énekeskönyvhöz vezető út

Az egyházi éneklésről általában

Az istentiszteleti éneklés – Kálvin megfogalmazása szerint – elsősorban a közös imádság ünnepélyes formája. Az egyházi énekek mellett tanító szerepe is van, amikor egy-egy ünnep történetét mondja el, vagy üzenetének lényegét fogalmazza meg költői formában. Ugyancsak fontos szerepet kaphat az énekes katekizmus, mint ahogy az egyházi énekek családi és más, nem istentiszteleti használata is.

A legrégebbi időkben maga a Szentírás volt az énekek szövege, és csak kisebb szerepet kaptak a költői szövegű himnuszok. A reformáció énekkultúrája teremtette meg a zsoltárok és más bibliai részek verses feldolgozásának műfaját: a parafrázist. E korban jött létre a genfi zsoltároskönyv is. A költői forma ellenére Kálvin is fontosnak tartotta, hogy a Szentírásból vett imádságokat énekeljünk, amelyeket így „maga Isten ad a mi szánkba” (idézet az 1543-as kiadású zsoltárkönyv híres előszavából).

Az egyházi ének az istentisztelet szerves alkotóeleme: az örökkelvő Isten és a benne hívő ember párbeszédének része, melyhez a liturgia ad megfelelő keretet. Eredetileg a gyülekezeti énekek konkrét istentiszteleti szerep ellátására születtek. A liturgia állandó részeihez (például bűnvalláshoz a Tízparancsolat, úrvacsorai hálaadásként pedig Simeon éneke), vagy az ünnepi, illetve reggeli-esti könyörgésekhez kapcsolódtak. Az egyéni hangú énekek (például Ráday Pál, Meghódol lelkem...) nagyrészt a reformáció századát követően keletkeztek, és elsősorban magánhasználatra íródtak.

A hatalmas gazdagságú keresztyén énekköltészetet tartalmi szempontból egy döntő jelentőségű kettősség jellemzi. Van, amikor a fő üdvtörténeti tények, az azokon alapuló hitigazságok megfogalmazása, megéneklése áll a középpontban, és van, amikor az azok által megérintett ember lelki rezdülései,

érzelmei. Az első számára természetesebben adódik a közösségi hang: a többes számban való megszólalás (*Nagy hálát adjunk az Atya Istennek*, RÉ 225), míg a második a személyes vallomás hangján szólal meg (*Jöjj királyom, Jézusom*, RÉ 464). Énekanyagunkban ez a kettő történetileg is többé-kevésbé beazonosítható. Az első inkább a reformáció korának gyakran eleve istentiszteleti használatra szánt énekeire jellemző, a második pedig a 17. századtól egyre erőteljesebb vallásos költészetre.

E hangsúlyváltás mögött kirajzolódnak az elmúlt évszázadok alapvető lelki-teológiai folyamatai. *A közösségi hang objektivitása inkább a reformáció teocentrikus hangsúlyából fakad, míg az egyéni ének háttérében inkább fedezhető fel az európai újkorra jellemző – mára szélsőségessé torzult – individuum-központúság.*

Történetileg feltétlenül igaz, hogy az egyházi énekek liturgikus-funkcionális kötődése erősebb, mint tematikus szerepük. Az utóbbi évszázadban kialakult, szinte egyedüli szempontként az egyház hirdetéséhez kötődő énekválasztás az áttekinthetőbb, objektívebb, látszólag szárazabb hangvételű régi énekanyaggal nem tud mit kezdeni, ezért csupán egy szűk, ismert és kedvelt énekkörben mozog.

Ezért különösen fontos, hogy az énekeskönyv megújítását és az istentiszteleti élet egészének megújulását szolgáló munka szorosan, immár szervezetileg is összekapcsolódott. Énekeskönyv és istentiszteleti rendtartás párhuzamossága a 20. század közepén sajnos nem érvényesülhetett. Akkor az új énekeskönyvet nem követhette az istentiszteleti rendtartás átfogó felülvizsgálata, és ez is oka annak, hogy mai énekeskönyvünk nem tudott igazán „életre kelni” a gyülekezetekben.

Az új énekeskönyv felé

Énekeskönyvünk megújítását sokan, sokféle igénnyel és reménnyel várják. Egyesek teljesen új tartalmú, az eddigitől eltérő gyűjteményt szeretnének kezükbe venni. Mások az értékek megmaradását féltve inkább azt kívánják, hogy maradjon min-

den változatlan. Csomasz Tóth Kálmán már 1964-ben kijelentette, hogy egy „*egészséges életet élő és a közműveltségi foknak és a kollektív igénynek megfelelő énekeskönyv élettartama 30–50 év. Hamarabb újítani felesleges, tovább életben tartani pedig az élő holttestté válásának veszélyével jár.*”

Megújítani tehát mindenképpen kell. De hogyan? Énekeskönyvünk előszava szerint a megújítás akkoriban sem volt könnyű, mert „*másfél százados szakadékot kellett áthidalni; a közízlés és az igények részben zavarossá váltak, részben talán túlzottan felfokozódtak*”. Az akkori énekeskönyvi bizottság a megújulást egyértelműen a hívó magyar múlt énekeinek újrafelfedezésében és az éneklés reformációjában látta. A reformáció énekeire nem csupán kulturális örökségként tekintett, hanem olyan eszközt látott benne, amely hitünket mélységében ragadja meg, táplálja, erősíti és mélyíti.

Ma is arra törekszünk, hogy az új énekeskönyv őrizze meg a magyar reformátusság évszázados énekkincsét, lehetőséget adva arra is, hogy ezekkel a hitvalló énekekkel nap mint nap élhessünk. A tervezett új énekeskönyvnek – hat és fél évtized elteltével – ma is nagy szakadékot kell áthidalnia, amely részben a társadalmi és technikai változások, részben a kulturális, egyházzenei és liturgiai folyamatok következtében keletkezett:

- a történelmi változások miatt a társadalom, ezzel pedig részben a gyülekezeti szerkezet is jelentős mértékben átalakult;
- az istentiszteleti műzene lehetőségei is kiszélesedtek a régebbi korok zeneirodalmának felfedezése nyomán, miközben a zeneoktatás rendje hazánkban fellazult;
- általános liturgiai megújulás ment végbe a keresztyénségben az elmúlt száz évben: egyszerre figyelhető meg a liturgiai tradíciókhoz való odafordulás és az „egyháziasodó divatzenék” térhódítása;
- a nyomdai és egyéb technikai lehetőségek is nagyot fejlődtek, melyek új lehetőségeket kínálnak.

Helyi szokásokat, hagyományokat, kegyességi típust tekintve sokféle gyülekezeti közösségben élünk, s erre az új énekeskönyv összeállításánál is figyelemmel kell lenni. A vidéki gyü-

lekezetek még ma is erősen őrzik a régi (1921-es) énekeskönyv dallamait és azok lassú, kiegyenlített éneklésmódját. A fiatalabb városi gyülekezetek fogadták be leginkább az 1948-ban visszahozott régi reformációs dicséreteket. Sok gyülekezetben kedvelik az „ébredési” énekanyagot, egyes helyeken szinte kizárólagosan ezeket éneklik. A fiatalos, modern hangot előtérbe helyező gyülekezetekben istentiszteleten is gyakran használnak énekeskönyvön kívüli énekeket, a fiatalok körében ugyanakkor a reformáció korához köthető régi, gazdagabb liturgiai világ iránt is érdeklődés tapasztalható.

Énekeskönyvünk megújítására 1990-ig nem lehetett gondolni. A diktatúra bukása utáni lehetőségek és az egyházzenei munka szervezettebbé válása 1995-ben *Ó és Új* címmel egy pótfüzet megjelenését tette lehetővé. Gyors munkában készült el ezt követően az 1996-os világtalálkozóra az egyetemes énekeskönyv. Az anyaországban ez nem válhatta le az eddigi énekeskönyvet, de a Kárpát-medence egyes részeiben előrelépést biztosító lehetőségként fogadták és használják.

Szerkesztési alapelvek

1. Miért van szükség új énekeskönyvre?

Az egyház életének természetéből fakad, hogy néhány évtized után a legjobb énekeskönyvet is meg kell újítani; igaz ez az egyébként kiemelkedően értékes 1948-as magyar református énekeskönyvre is.

A bizottság egyértelmű meggyőződése: *annak ellenére van szükség új énekeskönyvre, hogy a jelenlegi nagyon jó, sőt egyházunk egyik leghitelesebb, büszkeségre okot adó alkotása volt az elmúlt évszázadban.* Ez köszönhető az akkori kiváló szakembereknek (Árokháty Bélának, Csomasz Tóth Kálmánnak, Révész Imrének, Ádám Jenőnek, Balla Péternek, Karácsony Sándornak), de legfőképpen annak, hogy a '48-as énekeskönyv megalkotása beleilleszkedett egy megújulási törekvésbe, amely a 20. század első felében – a korábbi rossz folyamatokkal szakítva – vissza akarta vezetni egyházunkat Isten ígéjéhez. Ennek a folyamatnak az eredménye, hogy ma a református igehirdetés tematikájában igeszerűbb, mint egy évszázaddal ezelőtt, és az is, hogy egy értékes, a tiszta, református hit megélésére ösztönző énekeskönyv született meg akkor.

Bármilyen kiváló is azonban egy énekeskönyv, „normális élettartama” nemigen lehet több néhány évtizednél. A világ, és benne az egyházi élet változásai még a miénknél lassabban változó korszakban is szükségessé tennék az énekeskönyv megújítását.

2. Mennyire kell változnia az énekeskönyvnek?

Az énekeskönyvet jó arányérzéssel, óvatosan bővítve, a korábbit nagyrészt megőrizve kell változtatni. A változásnál teológiai és számos más szempontnak egyaránt érvényesülnie kell.

Egyházunk évszázadokon át megőrizte az első reformált nemzedékek korában kialakult énekanyag nagy részét, azt csak kisebb mértékben egészítették ki új énekekkel. A 19. század elején történt radikális változás, amikor a reformációs énekanyag 85%-át elhagyták, és helyébe a kor eszmeáramlatainak hatása alatt keletkezett új énekeket emeltek be. Mai énekeskönyvünk előszava szerint ez volt „ama első szeretettől való elhajlás” (Jel 2,4) érvényesülése az egyházi éneklés terén. Másfél százados szakadékot áthidalva, 1948-ban sikerült visszatérni a korábbi, teológiai és zeneileg is értékesebb anyaghoz.

Mivel ez a fél évszázaddal ezelőtti döntés alapvetően helyes volt, most *ismét az énekeskönyv organikus fejlődésének klasszikus mintáját kell követni*: az anyag nagy többségét meg kell őrizni, és azt kell kiegészíteni új énekekkel.

3. Az énekeskönyv-szerkesztés legfőbb elve: Isten ígéje mint mérce

Az énekeskönyv szerkesztésének alapvető mércéje Isten ígéje kell, hogy legyen; annak ihletését egyházunk múltjában fel tudjuk fedezni, a környező világban nem.

Az énekeskönyv szerkesztésében számos elvnek, megfontolásnak kell érvényesülnie: a legfőbb azonban a Szentírás mércéje. A Bibliában kevés utalás található az istentiszteletek konkrét lefolyására, és különösen is arra nézve, hogy milyen énekanyagot használtak. Ezért *olyan későbbi korszakok forrásaihoz kell fordulnunk, amelyekről szilárdan hisszük, hogy Isten ígéjének erős és tiszta életformáló hatása alatt álltak*: ennek a kritériumnak pedig sokkal inkább felel meg egyházunk múltja, mint a világ jelene. A könnyebb ellenállás miatt ugyan hajlamosak lennénk arra, hogy afelé tájékozódjunk, ami ma divatos, sikerrel kecsegtet, Isten ígéjéhez való hűségünk azonban más útra vezérel. A világgal szembeni *másság* vállalása ebben a vonatkozásban is az egyház alapvető küldetéséből fakad. Ennek megfelelően a

legfontosabb forrást saját egyházzenei múltunk két fő pillére jelenti: a genfi zsoltárkönyv és általában a reformáció korának, tagabban a 16–17. századnak egyházi éneklése.

Az igeközpontúság elve magától értetődő egyházunkban, indokolt azonban levonni ennek aktuális konzekvenciáit is. Tudatosítani kell, hogy semmilyen más megfontolás nem lehet ezzel egyenrangú: sem az, hogy mi számíthat népszerűsége a mai társadalmi-kulturális környezetben, sem pedig az, hogy önmagában művészileg mit tekintünk a legmagasabb rendűnek. Sok szempontot szükséges gondosan mérlegelve érvényesíteni: a legelső, Isten ígéje mint mérce, nemcsak fontosabb minden másnál, hanem az összes többi is csak attól nyerheti el létjogosultságát.

4. Az énekeskönyv helye az egyház életében: az istentisztelettől a mindennapi életig

Isten ígéjének az élet egészét át kell hatnia. Ennek – a teljes embert megragadó, élményt adó és közösséget teremtő – eszköze az énekeskönyv, amely akkor tölti be küldetését, ha egészének állandó és sokszínű használata által lelki gyümölcsöket terem: tiszta hitre vezet, erősít, nevel.

Az énekeskönyv elsősorban a liturgikus alkalmakat szolgálja. Ez azonban nem kizárja, hanem ösztönzi az istentiszteleten kívüli használatot is, ugyanúgy, ahogyan istentiszteleteinknek folytatódniuk kell a személyes kegyességben, a „mindennapok istentiszteletében”. A sorrend nem fordítható meg. *Azt kell kívinnünk, amit az istentiszteleten kapunk, és nem a kinn találtat kell bevinnünk a templomba.*

Amiképpen a Szentírás egésze kell, hogy lelki táplálékul szolgáljon, a teljes írás által ihletett, énekelt imádságos anyag is egészében kell, hogy formálja életünket. Ehhez elsősorban arra van szükség, hogy az istentiszteleti éneklés ne esetleges énekválasztás függvénye legyen, hanem azt elsősorban az istentisztelet belső rendjétől és az egyházi évtől függően kijelölt énekek, illetve énekcsoportok határozzák meg.

Ez a fajta nagyobb kötöttség nem elveszi szabadságunkat, hanem „tágas térre vezet ki”, ahol mi magunk is szívvel és szájjal bekapcsolódunk Isten népének az Ő szavára válaszoló kórusába.

5. Az énekeskönyv szerkezete és a liturgia

Az énekeskönyv szerkezetét az egyház hitét tükröző liturgiának kell meghatározni, nem lehet énekek pusztá gyűjteménye.

Az énekeskönyv liturgiával való elsődleges kapcsolata miatt nem egy értékes anyaghoz kell utólag „valamilyen” szerkezetet találni, hanem fordítva: a szerkezethez kell megkeresni a megfelelő énekanyagot.

Minden énekeskönyv tükrözi annak a korszaknak a teológiai látását, amelyben megszületik. Ilyen döntés volt egykor az, hogy az énekeskönyv anyagának nagy részét egy, a Heidelbergi Kátét követő szerkezetben helyezték el.

Ma úgy látjuk: helyes volt az alapelv, annak valóra váltása azonban nem. *Egyházunk alapvető hitbeli látásának nem közvetlenül kell strukturálnia az énekeskönyvet, hanem e látás alapján kell kiformálódnia az egyház liturgiájának, amely azután meghatározza az énekeskönyv szerkezetét, majd ahhoz rendeljük hozzá a legmegfelelőbb anyagot.*

Az énekeskönyv így kialakuló szerkezetében egyaránt tükröződnie kell az istentiszteleti élet belső rendjének, az egyházi évnnek és a liturgiai műfajok sokszínűségének.

Az új énekeskönyvben ezért nagyobb súlyt kell helyezni a liturgikus-funkcionális (az istentisztelet elemeihez, az ünnepekhez, a napszakokhoz stb. kötődő) szempontokra. Ez azt jelenti, hogy vissza kell térni énekeskönyveink hagyományos beosztásához, amely irányba az 1996-os énekeskönyv is tett egy fél lépést.

Az énekek másfajta beosztása ezért még akkor is jelentős mértékben új énekeskönyvet eredményezne, ha abban ugyanazok az énekek lennének, mint az előzőben. Teológiailag végiggon-

dolt, világosabb, tagoltabb, és az egyházi év gondolkörét is jobban követő liturgia maga után vonja, hogy az énekanyag különböző részei, egyes énekcsoportok a maguk legmegfelelőbb helyén jelenjenek meg az istentisztelet menetében.

6. Új anyag az énekeskönyvben

Arra kell törekedni, hogy teológiai-tartalmi, műfaji és zenei szempontból egyaránt tovább gazdagodjon az énekeskönyv anélkül, hogy minden stílust magába akarna foglalni. Az egyházi élet különböző szinterein jelentős mértékben eltérő énekanyagra van szükség.

Az énekeskönyv régi anyagának nagy része is megújul egy gazdag szempontrendszer érvényesítő vizsgálat után. Erről bővebben szól a füzet második részének bevezetése. Az új anyag régi és új, magyar és európai forrásokból kerül kiválogatásra, figyelve arra, hogy az eddig tartalmilag elhanyagoltabb témák gazdagabban jelenjenek meg, és érvényesüljenek a magyar református hittapasztalat hangsúlyai, belső arányai.

Az egyház életében ma stílusban is sokszínű énekanyagnak van létjogosultsága. Gyülekezeteink élete az óvodától az időotthonokig, a bibliaórától a kirándulásig manapság sokkal tágabb horizonton bontakozhat ki, mint akkor, amikor az egyházi élet a templom négy fala közé szorult. *Nem az tehát elsősorban a kérdés, hogy minek van és minek nincs helye, hanem inkább az, hogy minek hol van a helye?* Az istentisztelet alapvetően a '48-as énekeskönyvvel kontinuitásban maradvá őrzi egyházunk „hagyományos zenei nyelvét”, amelyen keresztül a gyülekezet teljes közössége ad hálát, mondja el zsoltárokból és reformációi dicséretekből könyörgését vagy hitvallását. Más alkalmakkor, például bibliaórán inkább van helye a szubjektív megnyilvánulásoknak, a személyes hangnak, a bizonyágtételnek, vagy az adott korosztály sajátos, zenei stílusban is elkülönülő énekeinek. Ebből következőleg az egyháznak a szűkebb értelemben vett istentiszteleti éneklésen túl is kiemelt felelőssége van az iránt, ami imádkozásban, éneklésben a gyülekeze-

tekben történik. Az énekeskönyv-szerkesztéshez kapcsolódnia kell az egyházi éneklés és a zenei élet egészét segítő munkának képzésekkel, kiadványokkal, énekgyűjteményekkel, kórus- és más zenei programokkal.

Énekeskönyvet előkészítő füzetünk példatára ezt a szélesebb értelemben vett és sokak által igényelt zenei palettát láttatja, amikor a hagyományos gyülekezeti énekeskönyvnél műfajban és zenei stílusban jóval szélesebb zenei anyagot szemléltet. A reformáció korának mára elfeledett, de újra tanulható, középkori eredetű zenei műfajai (*Példatár* 7–9. sz.), valamint néhány könnyű többszólamú tétel (*Példatár* 5. és 8. sz.) az istentiszteleti éneklés műfaji bővítésének lehetőségeit példázza. Az énekanyag másik része (*Példatár* 17–26.) elsősorban bibliaórai és más gyülekezeti használatra alkalmas énekeket tartalmaz.

A fentiek alapján pontosabban körülhatárolható, melyek a templomi istentiszteletre szánt és melyek az istentiszteleten kívüli használatra javasolt énekek. Az előbbieket jellemzője, hogy az egyház egésze, minden gyülekezet számára készül;

- az egyház liturgikus életében ugyanúgy kötelezően használandó, mint az ágendáskönyv vagy a hivatalos bibliafordítás;
- szerves kapcsolatban van a liturgiával, annak szerkezetével, és az egyházi évvel;
- alapvetően a '48-as énekeskönyvvel kontinuitásban maradván, anyagának csak kisebb részét kicserélve, megőrzi egyházunk magyar református zenei anyanyelvét és ennek mércéjén méri a további énekeket.

Utóbbiak (amelyek különböző gyűjteményeket alkothatnak) közös jellemzői:

- nem az egyház egésze, hanem inkább annak valamely része számára készül, ahol a legkülönbözőbb tényezők játszhatnak szerepet: korosztályi, kegyességi, egyházzenei stílusbeli, regionális, meghatározott alkalmakra szóló stb.;
- általában kevésbé szorosan kapcsolódnak liturgiához, meghatározóbb nálunk a vallásos költészet szabad érvényesülése;

- a legkülönbözőbb zenei stílusirányok lehetnek dominálók egy-egy gyűjteményben.

7. Objektív és szubjektív tényező az énekeskönyvben

Az objektív hitigazságoknak elsőbbségük van a szubjektív hitélménnyel szemben, de mindkettőnek szóhoz kell jutnia a maga megfelelő helyén.

Az egészséges keresztyén hithez az objektív hitigazságok és a személyes hitélmények egyaránt hozzátartoznak. Énekanyagunkban az első inkább a régi, a második az újabb rétegre jellemző. Ez azt jelenti, hogy az énekanyag két stílusrétegének hangsúlyai – liturgiai funkciójukat tekintve – máshol vannak. Az objektív réteg inkább a templomi istentiszteleti, a szubjektív inkább kisebb közösségi, bibliaórai, családi használatra alkalmas. A liturgián belül is más helyre kívánczik az egyik és a másik. A régebbi, objektívebb hangvételű énekek elsősorban az istentisztelet állandó, kötött részeihez kell, hogy kapcsolódjanak, az újabb keletű, szubjektív hangsúlyúak inkább az értelemszerűen változó üzenetű igehirdetéshez, ha az olyat kíván meg. A liturgia szerkezetének finomabb kiformálódása, karakteressé válása nyomán jól érzékelhetővé válik az istentisztelet teológiai-logikai és egyúttal érzelmi-hangulati íve, amely e tekintetben elsősorban iránymutató.

Néhány fontos szempont bemutatása énekpéldákkal

Az énekeskönyv megújítása igen összetett munka

Ezen belül most jött el az ideje, hogy a kialakult legfontosabb elképzeléseket példákkal együtt megismertessük és vitára bocsássuk, így előkészítve az új énekeskönyv befogadását.

Új énekeskönyv készítése – más egyházak tapasztalatait figyelembe véve – közel egy évtizedet, vagy még több időt vesz igénybe; még ott is, ahol szervezettebb szakmai háttér áll rendelkezésre. Minden éneket meg kell vizsgálnunk teológiai, dallam- és szövegszempontból, mérlegre téve annak esetleges változtatását. Érdemes felsorolni legalább a főszempontokat, amelyek itt figyelembe veendők:

- Mi az ének legrégebbi változata?
- Mi az, amit már megszoktunk? Itt fontos szempont, hogy sokat énekelt, vagy kevésbé ismert énekről van-e szó.
- Mi tekinthető legjobbnak zenetudományi szempontból?
- Mi az eltérés az énekeskönyvi forma és a gyülekezeti használat között?
- Mi az, ami gyülekezeti szempontból a legmegfelelőbb?
- Milyen változatot használnak a testvéregyházakban, itthon és külföldön?
- Mi felel meg inkább a hazai és nemzetközi himnológiai tendenciáknak?
- Milyen dallamváltozatot használt fel az egyházi műzene?

Általában *egyszerre kell több szempontot mérlegelni*. A különböző énekeknél lehet bizonyos mértékű eltérés a szempontok rangsorolásában, de ezek az énekeskönyv egészét nem bonthatják meg.

Ha *énekeink nagy része megmarad is, mégis teljesen új gyűjteményről beszélhetünk*: egyrészt azért, mert a régi énekek dallamalak-

ja, szövegformája is megváltozhat, másrészt azért, mert egy egészen más szerkezetű énekeskönyvben megváltozhat az adott ének liturgiai szerepe.

Nem egyszerűen új énekek gyűjtéséről és beépítéséről van tehát szó. Magának a gyülekezeti éneklésnek kell minőségi értelemben is megújulni: ezt segíti az énekeskönyv szerkesztésével párhuzamosan folyó liturgiai munka.

Ha a gyülekezeti ének nem járulékos elem, hanem valóban az istentisztelet szerves részévé válik, az valódi minőségi változást idézhet elő, amelyet néhány évtizede – új énekeskönyvüket használatba véve – svájci testvéreink is megtapasztaltak.

A feladat megteremti az ahhoz szükséges feltételeket is

Annak érdekében, hogy gyülekezeteink felnőjenek a feladathoz, aktívabbá és nyitottabbá válva az éneklés-zenélés színvonalára is emelkedjen, a kántorok, zenei vezetők képzését, valamint szolgálatba állításukat is meg kell újítani. Ismeretes, hogy sok helyen a lelkipásztor egyben a kántor-énekvezető is, máshol van ugyan külön személy, de a szolgálat ellátásához igen szerény tudása és eszközei vannak. Meggyőződésünk és reményiségünk, hogy *a feladat fokozatosan meg fogja teremteni a megfelelő feltételeket*; olyan zenei vezetők képzését és szolgálatba állítását, akik lendületet, lelki elevenséget és emelkedést teremtenek az ének-zenei szolgálat segítségével.

Változások a kottaképben

Új kottagrafika készül, és természetesen minden ének kottával fog megjelenni, a lapozást elkerülve, áttekinthető kottaképpel és jól olvasható szöveggel.

Különösen a régi réteghez tartozó dicséretetek többféle dallammal is énekelhetők. Ezek ajánlásként fel lesznek tüntetve, de elképzelhető egyes dallamváltozatok *a–b variánsként* való feltüntetése is.

Számos éneknél változtatni kell a lejegyzés hangmagasságán, de az esetek jelentős részében a kottakép más formái elemein is (sorvégek, szünetek, ritmusegységek, ütemvonal stb.).

Ezek a változások a dallamok lényegét nem érintik, de a használatot segítik.

Külön kell említést tenni értékes, de be nem fogadott reformációkori énekeinkről. Ezeket több esetben egy sikeresebb dallamformával életre lehet kelteni, másfelől a megfelelő élettér: az istentiszteleti használat mentheti és őrizheti meg nekünk és a jövő nemzedékeknek ezt a lelkiileg is különösen értékes és gazdag örökséget.

Változások a szövegben

Sokan találják régiesnek és mai világunktól idegennek énekeink szövegét. A régi szövegek általában erőteljesebbek, objektívebbek, biblikusabbak, ezért alapvető teológiai és spirituális érdek megtartásuk. A magyarázat nélkül félreérthető, a megértést akadályozó, a figyelmet leterhelő fordulatok és szavak esetében viszont változtatásra van szükség. Javítandók a megértést akadályozó, különösen a megváltozott jelentésű szavak. Néhány ismert példa: RÉ 130,2, *És te engedelmes vagy, Hogy dicsérjen minden*; RÉ 251,1, *Mert téged ural az egész föld s ég*; RÉ 342,3, *...Mondván: bűnöd megengedtem.* Több esetben a szöveg folyamatosságát és egységét veszélyeztető, eddig hiányzó versszakokat is pótolni kell (például RÉ 242, *Téged, Úr Isten...*). Az érthetőség mellett a jó hangzás, a dallam és a ritmus összehangolása, a stíláriis értékek és a koncentrált nyelvi fordulatok megtartása, megőrzése is fontos szempont.

A megújulás zenei lehetőségei

Az istentiszteleten az ének-zenei szolgálat gazdagabb megjelenésére kell törekedni. Egyházi éneklésünk mai egyetlen megjelenési formája a hangszerkíséretes vagy azt is nélkülöző, egyszerű éneklés, amely az elmúlt két évszázad során fokozatosan ellaposodott, zeneileg is kiüresedett. Fokozza ennek idegenségét, hogy a liturgiában ez mintegy „zenei betétként” jelenik meg, amelyben azonban egyre kevesebben és egyre bátoratlanabban vesznek részt. Ezt a folyamatot – történeti és európai minták alapján – elsősorban műfajilag és funkcionálisan, de részben stílusában is gazdagított énekléssel lehet megfordítani.

A zenei sokszínűség és megújulás irányába tehető legelső lépés két egyszerű elem megfelelő váltakozására épülő éneklés „visszatanulása” lehet. Ez az egyházi éneklés ősi hagyománya, de ma is megújuló gyakorlata.

Ilyen forma a refrénes éneklés. Ha a versenként változó szöveget kisebb csoport (például a gyülekezet egy része, kijelölt énekesek, kórus) énekli, az állandó szövegű refrén megszólaltatásába a teljes közösség könnyen be tud kapcsolódni. (Ezeket az egyszerű lehetőségeket természetesen az egyes énekeknél is jelezni kell.) Erre példa az alábbi húsvéti ének:

1. Mind jöj - je - tek, ör - vend - je - tek, Nagy ví - gan

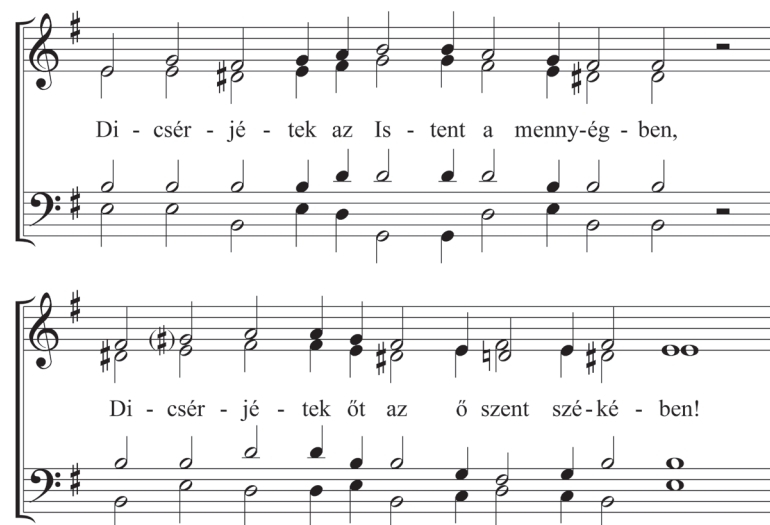
é - ne - kel - je - tek! Ím kész már üd - vös - sé - ge - tek.

2. Meghalt, de már feltámadott.
Legyőzött bűnt és bánatot.
Jer, néki hálát mondjatok!
Halleluja...	4. Isten Fiának zengjetek
Ujjongó hálaéneket,
Ki ily nagy jót tett vétekek!
Halleluja...
3. Megvívta már a nagy csatát,
Ki értünk adta önmagát,
Széztúzta poklok ajtaját.
Halleluja...	5. Csak téged áldjon énekünk,
Szentháromság egy Istenünk,
A földön s mennyben légy velünk!
Halleluja...

A váltakozó éneklés másik gyakori formája két csoport egymásra felelő éneke, amellyel egy hosszabb zsoltár vagy dicséret is változatosan, a figyelmet mindvégig fenntartva elénekelhető. A váltakozás megvalósulhat az éneklő közösség kétfelé osztásával, vagy gyülekezeti ének és többszólamú letét alkalmazásával. Az alábbi négyszólamú tétel legfelső szólama gyülekezeti énekként szolgálhat meg, de kórus közreműködésével egy- és többszólamú váltakozásban is énekelhető. (A kórus említésekor nem feltétlenül a 30-40 fős gyülekezeti énekkarra gondolunk. Az itt közölt, és az ehhez hasonló, többszólamú tételeket akár néhány fős alkalmi énekescsoport is megszólaltathatja.)

A legfelső (szoprán) szólamban RÉ 501 dicséretének dallama ismerhető fel, amelynek ez az eredeti formája. A két dallam összevetése során arról is megbizonyosodhatunk, hogy a reformáció századában keletkezett dallamok a későbbiek során átalakultak, eredeti ritmusformájukat elvesztve sok esetben elszürkültek. Ebből következően a gyülekezeti éneklés megújulásának egyik fontos eleme lehet énekeink eredeti ritmus- és dallamformáinak újrafelfedezése.

3. Dicsérjétek őt mind, ti szent angyalok,
Dicsérjétek őt mind, mennyei karok!
4. Dicsérje napvilág és a hold éjjel,
Dicsérjék a csillagok fényességgel!
6. Dicsérjék szent nevét az Úr Istennek,
Mert általa teremtettek mindennek!
12. Földi királyok és minden köznépek,
Fejedelmek és bírái e földnek.
13. Ti ifjú népek, és szép, tiszta szüzek,
A vének mind és minden jó gyermekek.
14. Dicsértessék az Úr Istennek neve;
Mert felhat dicsó volta az egekre!
16. Az ő népének arcát felemelte,
Ördögtől, kárhozattól megmentette.
17. Dicséret legyen mindenütt azoknak,
Kik az ő irgalmában, benne bíznak!
18. Dicséret az Izráel fiainak,
És az Istenhez közel járulóknak.

(Terjedelmi okok miatt nem szerepeltetjük az összes versszakot.)

Másik példánk – Melchior Vulpus húsvéti éneke – a *Példatár* 5. sz. tétele: *Dicsőség, néked, Istenünk* – amelyet már most is számos gyülekezetben ismernek és szeretnek.

Az éneklés megújulását kíváltképpen segíti, ha erősödik az istentisztelettel való szerves egysége. A keresztyén liturgia kötött, a közösség együttes megszólalására épülő szövegeinek korán megszülettek az énekes-verses formái. A kálvini istentiszteleten is énekeltek a *Törvény*, a *Hitvallás*, valamint az *Miatyánk* mellett az úrvacsora befejezéseként Simeon hálaadó imádságát, a *Nunc dimittis*-t. Hasonló óceyházi szövegeket mai énekeskönyvünk is tartalmaz (*Miatyánk*, RÉ 482–484; *Tízparancsolat*, RÉ 473; *Hitvallás*, RÉ 232; *Kyrie*, RÉ 177; *Gloria*, RÉ 178; *Agnus Dei*, RÉ 183–184; *Sanctus*, RÉ 176; *Te Deum*, RÉ 242–243; *Nunc dimittis*, 447), de 1948 után a tervezett liturgiai reform – történelmi körülmények miatt kényszerű – félbemaradása miatt ezek nem válhattak istentiszteleteink szerves részévé. Most ezt a hiányságot végre pótolni lehet. Ismert dallamra, de új énekként található a *Példatárban* 14. sz. alatt a *Niceai hitvallás* versbe foglalt formája.

A keresztyén egyház napszaki (reggeli és esti) istentiszteleteinek bevezető éneke a bibliai 70. zsoltár szavaira épülő dicséretünk (RÉ 151). Ennek régi graduálkönyvek alapján kibővített formája megtalálható a *Példatárban* (8. sz.). Az *Uram Isten, siess* kezdetű részt a Huszár Gál énekeskönyvből származó dallam szerint, de az ismert énekeskönyvi formában is énekelhetjük hangszeres kísérettel vagy több szólamban.

Gyülekezetekben, iskolákban és más közösségekben tartott reggeli és esti áhítatok keretezésére alkalmas az alábbi két dalam is, melyek állandó kezdő-, illetve záróénekként unisono, vagy kánonban énekelhetők.

1.
Mi se - gít - sé - günk

2.
az Úr ne - vé - ben lé - gyen,

3.
Ki a föl - det, e - ge - ket al - kot - ta.

(1.) (2.)

Di - cső - ség lé - gyen A - tyá - nak És egy - szü - lött szent Fi - á - nak, Ví -

gasz - ta - ló Szent - lé - lek - nek, Szent - há - rom - ság egy Is - ten - nek.

Szerzője Thomas Tallis († 1585). Gyülekezeti énekként, de kánonként is énekelhető, 2–8 szólamban. Befejezéskor a szólamok egymást megvárhatják a kitartott záró hangon, vagy fokozatosan kiszállva, kifutó kánonként is énekelhető.

Egyes énekcsoportok megújulása

Új énekek felvételét indokolhatja, ha az ének

- az eddigi énekcsoportok (például zsoltár, ünnepi énekek, úrvacsora) valamelyikét bővíti,
- hiányzó vagy nem elégséges hangsúllyal képviselt témákhoz kapcsolódik,
- a keresztyén énekkincs fontos, még hiányzó, vagy
- széles körben elterjedt és ismertté vált.

ZSOLTÁROK. A 150 genfi zsoltár énekeskönyvünk legjelentősebb részét alkotja, de a dicséretetek között is található zsoltárparafrázis. Nem elég azonban csupán megőrizni a zsoltárkönyvet, hanem a gyülekezeti énekgyakorlat szervezésében részévé kell tenni azt. A zsoltár az egyetemes keresztyén egyház istentiszteletének és imaéletének alapköve. A szélesebb körű használat érdekében ismerni és minél inkább érvényesíteni kell a zsoltárok ünnepekhez és más témákhoz kötődő tematikus rendjét. Régi énekeskönyveinkben táblázat foglalta össze ezt; Árokháty Béla a kátétémákhoz kapcsolta a zsoltárokat, de Csomasz Tóth Kálmán, *Dicsérjétek az Urat! Tudnivalók énekeinkről* című könyvének elején is megtalálható egy lista. A zsoltárok jobb kihasználását azok szövegi és dallami revíziója is segítheti.

1. Se-re-gek-nek U-ra, Fel-sé-ges Is-ten!

Mely i-gen szép a te há-zad meny-nyek-ben!

A-rany-nál, e-züst-nél, drá-ga szép kő-nél,

Szebb e-vi-lág min-den é-kes-sé-gé-nél.

2. Kívánczik az én lelkem ott lakni,
Áhítatos szívvel tehozzád menni,
Akar veled, élő Isten, örvendni,
Testem, lelkem kész tehozzád költözni.
3. Lám a madaraknak is helyük vagyon,
Emberek közt fecskének fészke vagyon,
Én Istenem! te vagy az én Királyom,
Te házában legyen nékem lakásom.
4. Bizony, boldogok az olyan emberek,
Kiknek a te házában vagyon helyek:
Mindenkoron csak reád tekintenek,
És téged ők mindörökké dicsérnek.
5. Olyan boldog ember kicsoda léssen?
Akit Isten megerősít a hitben,
Kinek törvényét hordozza szívében,
Szentlelkével igazgatja nagy híven.
6. Semmi szükség az ilyenek nem ártott,
kit Isten házába befogadott,
Bár ínség és nyomorúság közt forgott,
Isten mindent ő javára fordított.
7. Nagy sereggel mindenfelől eljönnek,
Dicsőségről dicsőségre sietnek,
Őt meglátván örülnek az Istennek,
Mert ővele Sionban együtt lesznek.
8. Uram, hallgasd meg az én könyörgésem,
Seregeknek Istene, én kérésem,
Lásd meg, kérlek az én esedezésem,
Jákóbnak Istene! az én beszédem.

9. Úr Isten, csak te vagy a mi oltalmunk,
Zászlónk és a mi nagy erős kővárunk,
A Krisztusért, ki minékünk hadnagyunk,
Szent házadtól ne hagyj messze szakadnunk.
10. Jobb egy nap a te tornácodban laknom,
Hogynem másutt ezer nap mulatoznom,
Házad küszöbét kedvesebbnek tartom,
Mint gonoszok hajlékában vigadnom.
11. Mert miképpen a fényes nap az égen,
Mindeneket világosít nagy szépen:
Te vagy nekünk fényes napunk akképpen,
Oltalom, segítség háborúnk ellen.
12. Nem vonja meg tőlünk javát az Isten,
Valakik csak őt tiszteljük nagy híven,
Boldog ember, aki bízik Istenben,
Mindennemű számkivetettségében.
13. Így könyörge Dávid király régenten;
Mikor volna Saultól kergetésben,
Írva vagyon nyolcvannegyedik részben,
Int minket is, hogy bízzunk az Istenben.

A Szenci Molnár Albert fordításában megőrzendő genfi zsoltárok mellett a zsoltározás más formáival is élhetünk. Legősibb, de ma is alkalmas formája ennek a bibliai szöveg – versenként váltakozó – olvasása vagy éneklése. A genfi gyűjtemény mellett Luther és követői, valamint a magyar reformátorok is hozzájárultak a verses zsoltárköltészet gyarapodásához. Mai énekeskönyvünk mintegy harminc zsoltárparafrázist tartalmaz. Gazdagíthatják e csoportot ismert dallamra énekelhető új szövegek – ilyen a 84. zsoltár itt szereplő parafrázisa – vagy más, reformációkori zsoltárdicséretetek, például Huszár Gál újabban előkerült 95. zsoltára (*Példatár 1. sz.*).

Az ÜNNEPI ÉNEKEK bővítésének egyik célja, hogy a nagy ünnepek által meghatározott hosszabb időszakok sajátos jellege is karakteresebben megmutatkozzon. A *Példatárban* 3–5. sz. alatt különböző ünnepkörök énekei találhatók, az alábbiakban pedig a magyar népi énekkincs egyik legszebb tétele.

1. Ó jöjj, ó jöjj, Üd - vö - z í - tő
Be - tel - je - sült már az i - dő.
Törd át az ég zárt aj - ta - ját
Vár a vi - lág só - várg - va rád.

2. Megnyílt az ég
harmatozva, /
Meváltónkat
hogyan hozza. /
Ég felhői, nyíljatok
szét, / Hozva Jákób
fedelmét!
3. Föld, virulj ki,
völgyön-halmon /
Viruló zöld hadd
fakadjon! / Nyílj
ki, földnek szép
Virága, / Dávid
házának Királya!
4. Ó, fényes Nap,
ó, szép Csillag, /
Téged vágyunk
mi látni csak. /
Kelj fel, Napunk,
fényességed /
Úzze el
a sötétséget!

Már a 16. században eljutottak hozzánk a lutheri reformáció énekei. A befogadás során aztán több dallam átalakult – asszimilálódott – a magyar népi gyakorlatban. A dallamban felismerhetők ugyan az „O Heiland reiß die Himmel auf” kezdetű korál fordulatai, de a magyar néphagyomány önálló, az eredetivel egyenértékű, letisztult dallamot értelt ki. A szöveg bibliai alapja Advent 4. vasárnapjának egyik ősi igéje: „Egek, harmatozzatok a magasból, hulljon igazság a fellegekbe! Táruljon fel a föld, és teremjen szabadságot, sarjadjon igazság is vele!” Ézs 45,8

ÚRVACSORAI és más kazuális alkalmakra is kellenek új énekek. A RÉ 457-től kezdődő dicséretetek úrvacsorai használata a 20. század második felében terjedt el. Régebbi úrvacsorai énekeink (RÉ 435–448) legnagyobb része zsoltárdallamra készült. A *példatárban* szereplő két úrvacsorai ének (*Példatár 6–7. sz.*) az Istennel és egymással megvalósuló közösség belső örömét és békéjét hirdeti.

ÚJ ÉNEKEK FELVÉTELE a hiányzó vagy nem elég hangsúllyal megjelenő témák miatt is indokolt lehet. Kevés énekünk szól például az idők beteljesüléséről, Krisztus dicsőséges visszajöveteléről és az örök életről, de szükséges bővíteni a hitvalló temetési énekek körét is (lásd Példatár 10–11. sz.). Különösen hiányoznak a hit, bizalom, keresztyén élet, felelősségvállalás, közösség, család és egyéb, a 20. század második felében előtérbe került témák (Példatár 13, 15–16. és 20. sz.). A kiválasztottak között széles körben elterjedt és ismertté vált énekek is találhatók. Részben zenei stílusuk, részben szövegük miatt ezek elsősorban a bibliaórára (Példatár 17–19. sz.) vagy egyéb gyülekezeti használatra (Példatár 24–26.) alkalmasak.

A gyülekezeti éneklést alapvetően meghatározó strófikus forma mellett rövidebb, 1-2 soros „mottóénekek” is helyet kaphatnak liturgiánkban, ha állandó funkciót nyerve például zsoltárolvasás, imádság keretként szolgálhatnak meg. Jelenlegi énekeskönyvünk 157–158. sz. dicsérete mellett az újabb énekanyagból a Példatár 22–23. sz. tétele tartozik ide. A reggeli és esti áhítatokat gazdagíthatja 1-1 napszaki ének régi, díszesebb formájában is (Példatár 9. sz.). Ugyanígy a korábban már említett úrvacsorai ének (Példatár 8. sz.) is megszólalhat ékesített formában, mely egyébként a RÉ 344 dicséret eredeti dallama. A liturgikus énekek nagyobb mennyiségben külön énekgyűjteményben kaphatnak helyet, ugyanúgy, ahogy a 20. századi, különösen a megszokottól eltérő stílusú dallamok.

Példatárunk nem a jövőendő énekeskönyv kivonata. Az Énekeskönyvi Bizottság az elmúlt években több mint 200 éneket vizsgált meg és értékelt. Az itt szereplő énekekkel egyrészt a tartalmi és zenei bővülés lehetséges irányait, illetve az egyházunkban már teret nyert szélesebb énekrepertoárt kívánja bemutatni.

Az énekek szerzőit és forrásadatait a Példatár végén található jegyzék tartalmazza.

További információk, többszólamú letétek és énekkísérek lesznek elérhetők az egyhazzene.reformatus.hu honlapon.

Példatár

1. Jer, örvendezzünk – a 95. zsoltár parafrázisa

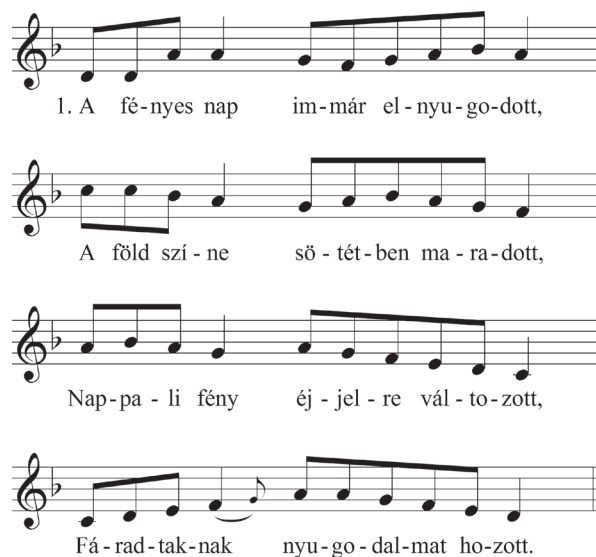
1. Jer, ör - ven - dez - zünk az Úr Is - ten - nek,
És é - ne - kel - jünk az ő szent ne - vé - nek,
Id - vös - sé - günk - nek egy re - mé - nyé - nek,
Mi ol - tal - munk - nak, ke - gyes él - te - tőnk - nek.

2. Siessünk hozzá dicséretünkkel,
Hálaadással és könyörgésünkkel,
Éneklésünknek szép zengésével
Szent Angyaloknak nagy-sok seregével.
3. Mert az Úr Isten mi nagy Istenünk,
És nagy Királyunk erős Fejedelmünk,
Minden istenek fölött mi velünk,
Biztos oltalmunk és mi segedelmünk.
4. Csak ő egyedül bír mindeneket,
A mélységeket és a nagy hegyeket,
Minden hatalmas erősségeket,
Az ördögöket és az embereket.

5. Ő teremtette a széles tengert,
A benne való nagy szép szigeteket;
Csak ő formálta a szárazföldet,
És azon való drága szépségeket.
6. Jer, hajtsunk fejet, térdet nékie
És boruljunk le arccal ő előtte;
Az Úr Istennek nagy tisztessége,
Forogjon szánkban ő szép dicsérete.
7. Mert csak ő a mi kegyes Teremtőnk,
Minden dolgunkban bízott gondviselőnk,
Mint népének, ő mi védelmezőnk,
Mint juhainak csak ő megőrizőnk.
8. Az Ő szózatját mihelyt halljátok;
Ti szíveteket nékie adjátok;
Úgy hallgassátok és fogadjátok;
Hogy kísértésbe soha ne jussatok.
9. Mert jól tudjátok régen mint jártak,
Akik ellene igen rugódoztak;
Az ígért földre be nem juthattak;
Mert az Istennek szót ők nem fogadtak.
10. Dicséret néked Atya Úr Isten:
Légyen dicsőség néked Fiú Isten:
Tisztesség néked Szentlélek Isten;
Három személyben egy örök Úr Isten!

2. A fényes nap – esti dicséret

Parlando

1. A fê-nyes nap im-már el-nyu-go-dott,
A föld szí - ne ső - tét-ben ma - ra-dott,
Nap - pa - li fény éj - jel - re vál - to - zott,
Fá - rad - tak - nak nyu - go - dal - mat ho - zott.

2. Minden ember megy nyugodalomra,
Az Istentől elrendelt álmra,
De én, Uram, úgy megyek ágyamba,
Mintha mennék gyászos koporsómba.
3. Vessünk számot hát, édes Istenem,
Hogy lelkemet ne kelljen féltennem,
Hogy lehessen bátrabban szólanom,
Midőn meg kell előtted állanom!
4. Színed előtt mindennap elesem,
De van nekem tenálad kezesem.
Ha megtartasz holnapi napodra,
Nem fordítom azt megbántásodra.

3. Hadd zengjen énekszó – karácsony idejében

1. In dul - ci ju - bi - lo, Hadd zeng - jen é - nek - szó, Já - szol - á - gyon szuny - nyad Az é - des Meg - vál - tó, Ott fény - lik ő, az új nap, Kit vár - va vár - tunk rég. Kez - det ő és vég, Kez - det ő és vég.

2. Mint gyenge gyermek ő
E bűnös földre jó.
Várva várlak téged,
Te mennyből érkező.
Hozz vigaszt, békességet!
Úr Jézus, itt e szív!
Térj be – egyre hív,
Térj be – egyre hív.

4. Új ének merre cseng?
Az égi fényben fent.
Kél a halleluja,
És ujjong minden szent,
És szól a hárfa húrja,
Az angyalének zeng.
Bár ott lennék fent,
Bár ott lennék fent!

3. Ó, Ielkem, áldva áldd
Megváltód irgalmát!
Vádolt bűnöd átka,
A poklok mélye várt,
De Jézus, ím, kitárta
A mennynek ajtaját,
Üdvösséget ad,
Üdvösséget ad.

4. Királyi zászló jár elől – nagyheti dicséret

1. Ki - rá - lyi zász - ló jár e - löl, Ke - reszt - fa tit - ka tün - dö - köl, Me - lyen az é - let hal - ni szállt, S meg - tör - te hol - ta a ha - lált.

2. Kegyetlen lándzsa verte át
Gonosz vasával oldalát,
S mely szennyet, vétket eltörölt:
Belőle víz és vér ömölt.

3. A szent ígéret ím, betelt,
Mit a hű Dávid énekelt:
„Az Úr, halljátok, nemzetek,
Kereszten trónol köztetek.”

4. Rajtad tündöklök, drága fa,
Királyi vérnek bíbora.
Ó, választott jeles faág,
Ki szent testét karoltad át!

5. Világ bűnének zálogát
Te hordoztad, te boldog ág.
Az ellenség gonosz fejét
Megváltónk rajtad zúzta szét.

6. Szentháromság, dicsérjenek,
Üdvösség kútja, mindenek!
Legyen győzelmünk, add meg ezt,
A diadalmas szent kereszt!

5. Dicsőség néked, Istenünk – húsvéti időben

1. Di - cső - ség né - ked, Is - te - nünk! Fi - ad - dal e - gyütt
 2. Har - mad - nap, hús - vét haj - na - lán A kő még sír - ján

di - csé - rünk. E - le - get ő tett mi - ér - tünk. Hal - le - lu -
 sö - tét - lett, De ő mint é - lő ki - lé - pett. Hal - le - lu -

ja, hal - le - lu - ja, hal - le - lu - ja!
 ja...

3. Az angyal szólt: Ne féljete!
 Szívetek Jézushoz vágyik.
 Üres a sírja, nincs már itt!
 Halleluja...

4. Bízatok! Él! Feltámadott!
 Leküzdött minden írséget.
 Halálon győzött az élet.
 Halleluja...

5. Mi téged kérünk, Krisztusunk,
 Élő és győztes Vezérünk:
 Add meg, mi üdvös minékünk.
 Halleluja...

6. Hogy bünt levette áldhassunk,
 Örökké zengjen az ének:
 Dicsőség Jézus nevének!
 Halleluja...

1. Di - cső - ség né - ked, Is - te - nünk!
 3. Az an - gyal szólt, ne fél - je - tek!
 5. Mí té - ged ké - rünk, Krisz - tu - sunk,

Fi - ad - dal e - gyütt di - csé - rünk. E - le - get
 Szi - ve - tek Jé - zus - hoz vá - gyik. Ü - res a
 É - lő és győz - tes Ve - zé - rünk: Add meg, mi

Hal - le - lu -

ő tett mi - ér - tünk. Refr.: Hal - le -
 sír - ja, nincs már itt.
 üd - vös mi - né - künk. Hal - le - lu -

ja, hal - le - lu - ja, hal - le - lu - ja!

lu - ja, hal - le - lu - ja, hal - le - lu - ja!
 ja, hal - le - lu - ja, hal - le - lu - ja!

Énekelhető kórusal váltakozva is M. Vulpius feldolgozásában
 (1-3-5 kórus, 2-4-6 gyülekezet).

6. Készülj Urad elé, lelkem – úrvacsorai dicséret

1. Ké - szülj U - rad e - lé lel - kem,
Rakd le bü - nöd sú - lyos ter - hét,

É - kes - sé - ged a hit lé - gyen!
I - mádd Meg - vál - tód ke - gyel - mét!

Nézd, ma üd - vö - zi - tő U - rad,

Szent asz - ta - lá - hoz hí - vo - gat;

Ir - gal - ma - san hoz - zád száll ma,

Ki az ég és föld Ki - rá - lya.

2. Mint jegyese égő vággyal,
Siess hozzá buzgósággal!
Amit soha ész nem ér fel:
Megkínál nagy kegyelmével;
Zörget és karját kitarja,
Felelj hálával szavára:
Édes Jézus, térj be hozzám,
Bűnöm bocsánatát hozván!

3. Én Megváltóm, én királyom,
Békességedet kívánom
Lelkemben a szent vágy éget,
Hogy lehessek te vendéged,
Hogy tebenned, néked éljek,
Mindenekkel megbékéljek
Hogy lélekben megújuljak,
Hú kebledre ráboruljak.
4. Ó, Istennek nagy csodája!
Lelkem álmélkodva áldja
Kegyelmednek magasságát,
Mérhetetlen gazdagságát:
Hogy a Krisztus teste, vére
Annyi népnek lett üdvére!
Titokzatos, szent eledel,
Mely a lelket üdíti fel!
5. Jézus, napja életemnek,
Jézus, fénye örömömnek,
Jézus, szívem orvossága,
Lelkem éltető világa!
Ím asztalodhoz járulok,
Színed előtt leborulok
Lelkemnek üdvösségére,
Nevednek dicsőségére.
6. Te, ki minket úgy szerettél,
Hogy a mennyből földre jöttél,
Kész voltál meghalni értünk,
Hogy megváltva újra éljünk;
Kínos keresztre jutottál,
Bűnösökért vért ontottál:
Segíts erről emlékeznünk,
Az óembert levetkeznünk!
7. Jézus, életnek kenyere,
Szeretnek mély tengere,
Táplálj, üdíts vacsoráddal,
Vegyem méltó hál' adással!
Érezsem ez eledelben,
Hogy kegyelmed véghetetlen!
Mennyben is majd, áldva téged,
Lehessek a te vendéged!

7. Ó, idvességes áldozat – úrvacsorai dicséret

1. Ó, id-ves-sé-ges ál-do-zat, Menny-or-szá-got ki meg-nyi-tád,
Is - ten ha-rag-ját el-ve-véd, Ha - lál ha-tal-mát meg-tő-réd.

2. Úr Jézus, <u>ki a keresztfán</u>
Drága <u>szent vérét kiontván</u> ,
Lón idvességünknek <u>ára</u> ,
Bűneinkből <u>megtisztíta</u> .	6. E vacsorát <u>hagyta nekünk</u> ,
Hogy <u>ővele együtt</u> éljünk,
És <u>lelkünkben ne rettegjünk</u> ;
Mert <u>kegyelme</u> t nyert <u>minékünk</u> .
3. Csak ebben <u>függ azért hitünk</u> ,
Hogy <u>Krisztus meghalt értünk</u> ,
Idvességet nyert <u>minékünk</u> ;
Mert <u>érte kedvessé</u> lettünk.	7. Jámorságot <u>csak kövessünk</u> ,
Hogy <u>ő tagjai lehessünk</u> ,
Gyűlölségre <u>ne siessünk</u> ;
Atyafi <u>szeretők</u> legyünk.
4. Bizonyúságot <u>erről teszünk</u> ,
Szent testét <u>ha jegyben</u> esszük,
És <u>szent vérét hittel vesszük</u> ,
Haláláról <u>emlékezünk</u> .	8. Méltatlan <u>ezzel ne</u> éljünk;
De <u>magunkat megpróbáljuk</u> :
Új életre <u>igyekezzünk</u> ;
Hitlenséget <u>távotassunk</u> .
5. Hitünkkel <u>kell testét ennünk</u>
Mert <u>mennybe vitétetett</u> tőlünk;
Ott <u>esedezik értünk</u> ,
Valakik <u>ő benne élünk</u> .	9. Hálát <u>adunk néked, Isten!</u>
Hogy <u>minket szeretté</u> l ingyen,
Szent Fiadnak <u>nem kedvezél</u> ,
Veszedelemünkben <u>megmentél</u> .

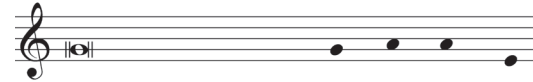
Énekelhető az alábbi, díszesebb dallammal is. A fenti szövegben látható aláhúzások a hajlításokat jelzik

Ó id - ves - sé - ges ál - do - zat, Menny - or - szá - got ki meg - nyi - tád,
Is - ten ha - rag - ját el - ve - véd, Ha - lál ha - tal - mát meg - tű - réd.

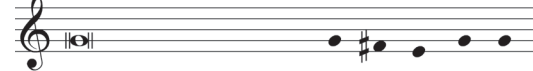
8. Uram Isten, siess – invokáció, fohászkodás

Lelkész vagy előénekes

Úr Isten, nyisd meg a mi a - ja - kin - kat,

Közösen

És a mi szánk hirdeti a te di - csé - re - te - det.

Lelkész vagy előénekes

Úr Isten, figyel - mez - zél, a mi segítsé - günk - re.

Közösen

U - ram Is - ten, si - ess min - ket meg - se - gí - te - ni

min - den szük - sé - günk - ben. Krisz - tus Jé - zu - sért,

mi U - run - kért és Meg - vál - tón - kért.

vagy:

U - ram Is - ten, si - ess Min - ket meg - se - gí - te - ni

Ily nagy szük - sé - günk - ben, Krisz - tus Jé - zu - sért,

Mi U - run - kért És Meg - vál - tónk - ért.

9. A nap immár felvirradván – reggeli dicséret

1. A nap im - már fel - vir - rad - ván, kér - jük az Is - tent mind - nyá - jan,

hog y e - zen az e - gész na - pon baj - tól min - ket ol - tal - maz - zon.

Á - men.

2. Nyelvünket megtartóztassa
És a bűnre ne bocsássa,
Szemeinket betakarja,
Gonoszra nézni ne hagyja.
3. Szíveink tiszták legyenek,
Gonosz bűnt be ne vegyenek,
Kevélységet gyűlöljenek,
Dobzódást ne szeressenek.
4. Hogy mikor a nap lenyugszik
És az éj bealkonyodik,
Mi egészen tiszták legyünk
És őtet vígan dicsérjük.
5. Dicséret legyen Atyánknak,
És egyetlen Fiának,
És a mi Vigasztalónknak,
Kitől minden jók származnak.
Ámen.

10. Bizony, betelik az idő – Krisztus visszajöveteléről

1. Bi - zony be - te - lik az i - dő,
A vi - lág - bí - ró, a di - cső,
És Is - ten Fi - a el - jő,
Az í - té - lő s meg - men - tő.
El - né - mul gú - nyos ne - ve - tés,
Tűz u - tán jön új te - rem - tés,
Mint szent köny - vünk meg - ír - ta.

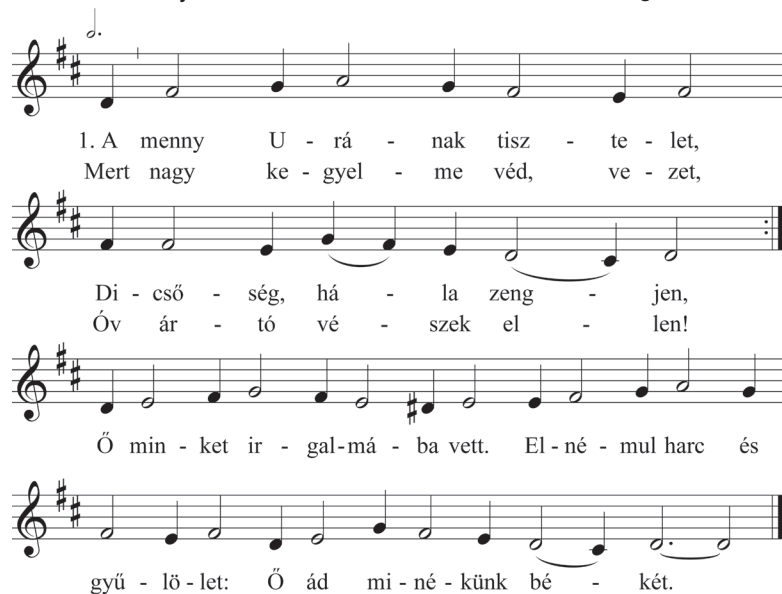
2. Angyal harsonahangja szól
E földön minden népnek,
A halottak hamvaikból
Mind nyomban előlépnek.
Parancsszavára az Úrnak
Átváltoznak, megújulnak,
Kik élnek még a földön.
3. Megnyílik a könyv, amiből
Tett, szándék kiviláglik,
Mentségek vára rombadól,
Bűn vak mélysége ásít.
Akkor mindenki tisztán lát,
Megérti vétkes önmagát,
Hogy mit tett életében.

4. De jaj, ki ügyet sem vetett
Az Úr szent ígétére,
Szerezni, kapni szeretett,
Más nem is járt eszébe',
Annak fejére omlik ott,
Mit rosszul tett vagy mulasztott,
Rázúdul minden vétke.
5. Ó, Jézus, ama nagy napon
Te védj meg szent kezeddel,
Ítéletem reád hagyom,
A büntetést engedd el!
Igédben nem kételkedem,
Írd élet könyvébe nevem,
Vigy teljességre, ámen.

11. Midőn eljön az én órá – a test feltámadásáról (az előbbi dallamra éneklendő)

1. Midőn eljön az én órá,
Hogy innét el kell mennem,
Jézus Krisztus, jöjj, tekints rám,
És bátoríts meg engem!
Állj mellém, Uram Istenem,
Mert testem-lelkem, mindenem
Hű kezedbe ajánlom.
2. Ha bánt a lelkiismeret,
Ha vádol tenger vétek,
Mégse rettent meg engemet,
Mert keresztfára nézek,
És lelkemet megmoshatom
Szent véredben, én Jézusom.
Te vagy az én Megváltóm!
3. Mivel tested tagja vagyok,
A vigaszt megtalálom:
Tőled én el nem válhatok,
Nem szakít el halálom.
Neked halok, ha meghalok,
És új életre virradok
Te szent haláloed árán.
4. Mivel, Uram, feltámadtál,
Nem elmúlás lesz végem.
Mivel te mennybe szállottál,
Nem kell haláltól félnem.
Ahol te vagy, oda megyek,
Hogy örökre veled legyek.
Így útra kelek bátran.
5. Hozzád megyek, én Jézusom,
Bár elenyészik testem.
Halálomban csak aluszom,
Te majd fölkeltesz engem.
Általad, Isten szent Fia,
Megnyílik a menny ajtaja,
És vár az örök élet.

12. A menny Urának tisztelet – a Szentháromság dicsérete

1. A menny U - rá - nak tisz - te - let,
Mert nagy ke - gyel - me véd, ve - zet,
Di - cső - ség, há - la zeng - jen,
Óv ár - tó vé - szek el - len!
Ő min - ket ir - gal-má - ba vett. El - né - mul harc és
gyű - lö - let: Ő ad mi - né - künk bé - két.

2. Megváltónk, Isten szent Fia,
Úr Jézus, hála néked,
Hogy értünk, elveszettekért,
Hullattad drága véred.
Isten Báránya, hű Urunk,
Fogadd el kérés sódajunk:
Te légy irgalmas hozzánk!
3. Szentlélek, légy Vigasztalónk,
Ha sátán kísért, támad!
Te őrizd, védelmezd, te óvd
A drágán szerzett nyáját!
Megváltónk értünk szenvedett.
Legyőzni bajt, ínségeket
Te adj erőt minékünk!

13. Mindeddig vélem volt az Úr (az előbbi dallamra)

1. Mindeddig vélem volt az Úr,
Megáldott minden jóval.
Mindeddig védett hűn az Úr,
És őrzött éjjel, nappal.
Mindeddig éltem pajzsa volt,
Az éjszakában fényt adott.
Mindeddig megsegített.
2. Dicséret zeng az ajkamon,
És hála tölti szívem,
Mert azt mind el se mondhatom,
Hogy mit tett vélem Isten.
Míg élek, mindig hirdetem:
Nagy dolgot tett az Úr velem,
Mindeddig megsegített.
3. Tarts meg tovább is, jó Atyám,
Hogy hozzád jussak végre!
Ha jönne még sok próba rám,
Légy éltöm menedéke!
Erőd, kegyelmed adja meg,
Hogy fönn is elzenghessem ezt:
Mindeddig megsegített.

14. Hiszünk egy Istenben – a Niceai Hitvallás

1. Hi-szünk egy Is - ten - ben, Meny-nye - i A - tyánk - ban,
Min-den lát - ha - tó - nak És lát - ha - tat - lan - nak
Min-den-ha - tó U - runk - ban, A - ki te-rem-tet - te
Ö - rök Al - ko - tó - já - ban,
A mennyet és föl - det, Gon-dot vi - sel a - zok - ra.

2. Hiszünk az egy Úrban, Jézus Krisztusunkban, Isten egyszülöttjében,
Aki az Atyától nemzetett öröktől, az ő szent kebelében,
Minden idő előtt, Isten az Istentől, Fény a Világosságtól.
3. Valóságos Isten a valóságostól; született, nem teremtmény,
Egyetlen lényegből, a Teremtőjéből, aki a mennyei Fény,
Minden általa lett, és őnála nélkül semmi nem lett, ami lett.
4. Értünk, emberekért és idvességünkért alászállt a mennyekből,
Testté lett Lélektől és Szűz Máriától, ember lett szeretetből,
Keresztre feszíték Pilátus idején tudatlan gyűlölségből.
5. Az Úr kiszenvedett és eltemettetett, harmadnap feltámadván,
Az írások szerint fölment a mennyekbe, és ül az Atya jobbán,
De majd újra eljön örök dicsőséggel, nem hagy bennünket árván.
6. Visszatér ítélni az eleveneket és régen megholtakat,
Kétfelé választja, és külön állítja a kecskéket s juhokat,
Örök uralmának és országlásának vége soha nem szakad.
7. Hiszünk Szentlélekben, Úrban és Istenben, megelevenítőben,
Az örök Atyától és az ő Fiától származó szent Istenben,
Aki imádandó s együtt dicsérendő mindezekkel egységben.
8. Ő szólt a próféták és az apostolok megtisztított szájával.
Megalapította és megoltalmazza egyházát hatalmával,
Dicsérijük hát nevét, az igazság Lelkét igen nagy vigassággal.
9. Hisszük az egyetlen, szent és egyetemes, apostoli Egyházat.
Valljuk az egyszeri és szent keresztséget, melyben Isten kiválaszt.
Melyet Krisztus szerzett a bűnbocsánatra, és minket abban megtart.
10. Várjuk a holtaknak, rég elporladtaknak dicső feltámadását.
És az eljövendő, Krisztusban nyerendő örök élet áldását.
Ámen, ámen, ámen, erősítsd, Istenünk, népednek hitvallását.

15. Éitem minden dolgában

1. Él - tem min - den dol - ga - ban

Az Is - tent ké - rem bát - ran:

Ta - nács - a - dóm le - gyen!

Az ő sza - vá - ra vá - rok,

És tet - szé - sé - ben já - rok,

Hogy ál - dá - sát is el - ve - gyem.

2. Tervezzem bárhogy sorsom,
És fáradozzam folyton,
Jövöm mégsem tudom.
A tervek felborulnak,
S hogy mit hoz rám a holnap,
Ma én azt még nem láthatom.	4. Indulatom ha lázad,
Őtöle jön bocsánat,
Tűrelme hozzám nagy.
Bár gyakran elfelejtem,
Ő nem felejt el engem,
Ő szüntelen velem marad.
3. Ami velem történik,
Az ő tervébe illik,
S tudom, javamra van.
Igéjébe fogódzom,
Rábízom minden gondom,
És szívem már nem nyugtalan.	5. Övé vagyok egészen,
Ki megteremtett engem,
S mindeddig hordozott.
Ő életemnek Atyja,
Ki értem Jézust adta.
Hű Uramhoz hű maradok.

16. Ki utánam jön

1. Ki u - tá - nam jön, szól az Úr, Csak
Ha né - mán tűr - ni meg - ta - nul És

úgy kö - vet - het en - gem Ki meg - ta - gad - ja ön - ma -
hord - ja ter - hét csend - ben.

gát, Csak az nyer - het fönt ko - ro - nát.

2. Ki engem követ, szól az Úr,
Az vessen számot bölcsen,
Nehogy majd állhatatlanul
Az útról visszalépjen!
Ki vállal kereszt hordozást,
Csak az nyerhet fönt koronát.
3. A kismadárnak fészke van,
A rókát barlang várja,
Az Emberfia hontalan,
Nincs hol fejét lehajtsa.
Ki mégis követ, mint Urát,
Csak az nyerhet fönt koronát.
4. Föl, mindnyájan az Úr után,
Őt kövessük hű szívvel,
És járunk bátran nyomdokán
Megküzdve száz veszéllyel!
Ki megvívja a hit harcát,
Csak az nyerhet fönt koronát.

17. Jézus, te égi, szép

1. Jé - zus, te é - gi, szép, tűn - dök - lő fé - nyű név,

Leg - szen - tebb én - ne - kem e föld ö - lén!

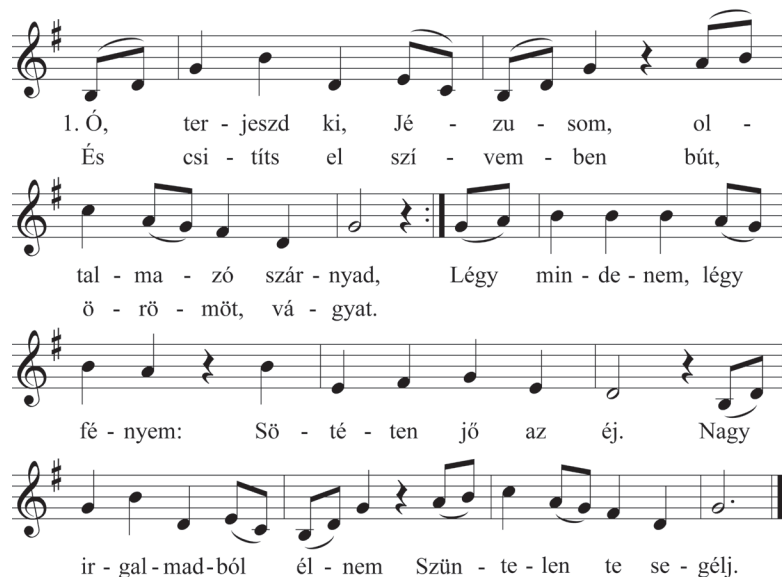
Ben - ned van ir - ga - lom, e - rőd ma - gasz - ta - lom,

Te - ró - lad zeng da - lom. ra - gyogj fe - lém!

2. Az élet száz veszély, én lelkem, mégse félj,
Míg ő hord karjain, hű Mestered!
Elhagynak emberek, mit árt, ha ő veled,
Töröld le könnyedet: Jézus szeret!
3. Akaratod nekem mutasd meg szüntelen,
Ne rejtse el, Mesterem, tetszésedet!
Vezérelj így magad, mutasd meg utadat,
Idegen tájakon jár gyermeked.
4. Tisztíts meg teljesen, szentelj meg, hadd legyen
Fényedből fénysugár az életem,
Míg a homályon át a lelkem otthonát,
Világosságodat elérhetem.

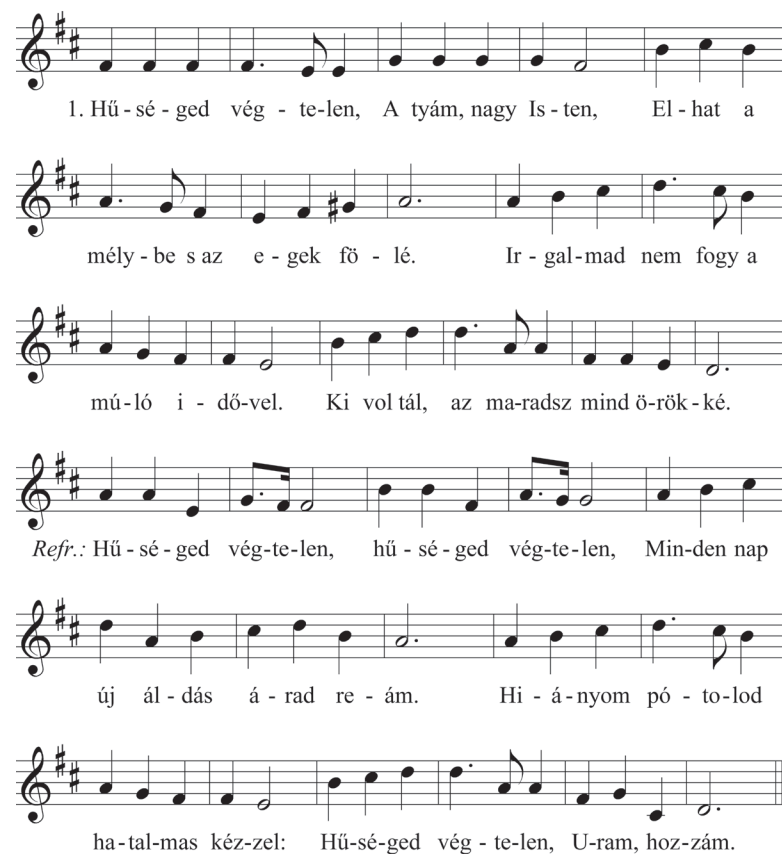
18. Ó, terjeszd ki, Jézusom

1. Ó, ter - jeszd ki, Jé - zu - som, ol -
 És csi - títs el szí - vem - ben bút,
 tal - ma - zó szár - nyad, Légy min - de - nem, légy
 ö - rő - mőt, vá - gyat.
 fé - nyem: Sö - té - ten jó az éj. Nagy
 ir - gal - mad - ból él - nem Szün - te - len te se - gélj.

2. Ó, mosson meg az értem
 Bőven hullt, drága vér!
 Új lélekért könyörgök,
 Újult akarater.
 Kicsik, nagyok mind kérünk:
 Örködj vigyázva ránk!
 Békességedbe térünk,
 Te áldd meg éjszakánk.

19. Hűséged végtelen

1. Hű - sé - ged vég - te - len, A tyám, nagy Is - ten, El - hat a
 mély - be s az e - gek fő - lé. Ir - gal - mad nem fogy a
 mú - ló i - dő - vel. Ki vol tál, az ma - radsz mind ö - rök - ké.
 Refr.: Hű - sé - ged vég - te - len, hű - sé - ged vég - te - len, Min - den nap
 új ál - dás á - rad re - ám. Hi - á - nyom pó - to - lod
 ha - tal - mas kéz - zel: Hű - sé - ged vég - te - len, U - ram, hoz - zám.

2. A tél, a nyár, az ősz, a fésző tavasz,
 A nap, a hold s a nagy csillagsereg
 Ezt zengi szüntelen együttes karban:
 Te vagy az irgalom, a szeretet. (Refr.)
3. Eltörlöd bűnomet, békéd vesz körül,
 Velem vagy, s lényed úgy megvidámít!
 Erőt adsz mára, a holnapra reményt.
 Áldásod ontja rám bő árjait. (Refr.)

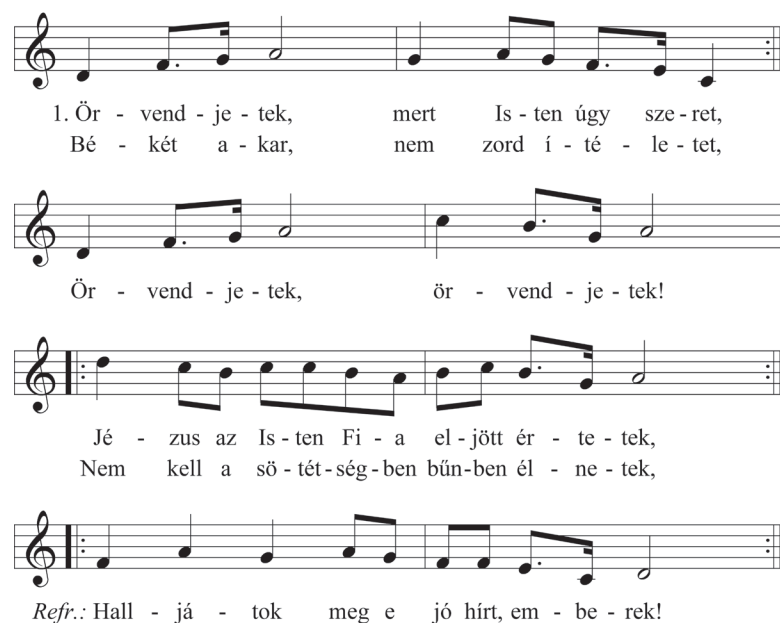
20. Áldó hatalmak...

1. Ál - dó ha - tal - mak ol - tal - má - ba rejt - ve
Csak vár - juk bé - kén mind - azt, a - mi jő,
Mert Is - ten ő - riz hí - ven reg - gel, es - te,
Ő hű lesz, bár - mit hoz - zon a jő - vő.

2. Ha gyötri, bántja szívünket a régi,
És múlt napoknak terhe ránk szakad,
Megrettent lelkünk vigaszodat kéri,
Mit nekünk szerzett, Atyánk, szent Fiad.
3. S ha szenvedések kelyhét adod inni,
Mely színig töltött, keserű s nehéz,
Te segíts békén, hálával elvenni,
Hisz áldva nyújtja hű atyai kéz!
4. És ha az úton örömet adsz nekünk,
Ha szép napod ragyogva ránk nevet,
Biztasson, intsen sok nehéz emlékünkhöz,
Hogy életünket szenteljük neked.
5. A csend köröttünk mélyen szerteárad.
Hadd halljuk azt a tiszta éneket,
Amely betölti rejtett, szép világod,
Hol téged dicsér minden gyermeked!

21. Örvendjete, mert Isten úgy szeret

1. Ör - vend - je - tek, mert Is - ten úgy sze - ret,
Bé - két a - kar, nem zord í - té - le - tet,
Ör - vend - je - tek, ör - vend - je - tek!
Jé - zus az Is - ten Fi - a el - jött ér - te - tek,
Nem kell a ső - tét - ség - ben bűn - ben él - ne - tek,
Refr.: Hall - já - tok meg e jó hírt, em - be - rek!

2. Örvendjete, Jézus feltámadott:
Új életet és új reményt hozott.
Örvendjete, örvendjete!
Nála az örök élet forrása ered,
Jöjjetek, igyatok hát élető vizet!
Refr.:
Halljátok meg e jó hírt, emberek!
Halljátok meg e jó hírt, emberek!...
3. Örvendjete, mert Jézus újra jön!
Elszáll a gond, felszárad mind a könny!
Örvendjete, örvendjete!
Fölragyog az Igazság, végre győz a jó,
Ország, szent uralma örökkévaló.
Refr.:
Halljátok meg e jó hírt, emberek!
Halljátok meg e jó hírt, emberek!...

22. Irgalmas Istenünk jóságát

Ir - gal - mas Is - te - nünk jó - sá - gát
 Mi - se - ri - cor - di - as Do - mi - ni

mind - ö - rök - ké é - nek - lem.
 in ae - ter - num can - ta - bo.

Az énekhez kapcsolódó, zoltárból vett imádság (példaként)

Uram, kegyelmes tetteidről éneklek örökké,
 nemzedékről nemzedékre hirdetem hűségedet.
Irgalmas Istenünk jóságát...

Mert ezt mondom: Örökké tart kegyelmed,
 hűséged szilárd, akár az ég.
Irgalmas Istenünk jóságát...

Szövetséget kötöttem választottammal,
 megesküdtem szolgámnak, Dávidnak:
 Örökre fenntartom utódaidat,
 nemzedékről nemzedékre építem trónodat!
Irgalmas Istenünk jóságát...

23. Áldott légy, Uram

Ál - dott légy, U - ram, szent ne - ved áld - ja
 Bless the Lord, my soul, and bless God's ho - ly

lel - kem Ál - dott légy U - ram, mert
 name. Bless the Lord, my soul, who

meg - vál - tot - tál már.
 leads me in - to life.

Az énekhez kapcsolódó imádság (példaként)

Krisztus, minden élet forrása; legyél fényünk az úton...
Áldott légy, Uram...

Krisztus, te megerősíted szívünket; legyél fényünk az úton...
Áldott...

Jézus, igaz Világosság, örök Bölcsesség, végtelen jószág...
Áldott...

Jézus, utunk és életünk, Jézus, adj nekünk békét!
Áldott...

24. Tehozzád jövünk

1. Te - hoz - zád jö - vünk már Is - te - nünk,
A szí - vünk oly sö - tét, ó, se - gíts,

Ne szól - jon I - géd hi - á - ba!
É - lesz - sze I - géd vi - lá - ga.

Áldd meg, ó U - ram, ez é - ne - künk,

Le - gyen már csak ti - ed é - le - tünk,

Ne szól - jon I - géd hi - á - ba,

Ne szól - jon I - géd hi - á - ba!

2. A fülünk Igédre nem figyel,
Lábunkkal járunk a sárba'.
Vágyaink szakítanak Tőled el,
Nem fénylik mécsünk világa.
Ó, Uram, templomod hadd legyen,
A szívünk megszentelt hely legyen!
Ne szóljon Igéd hiába,
Ne szóljon Igéd hiába!
3. Ajkunkon hazugság bélyege,
Megrontott életünk átka.
Hogy állunk elődbe így, Uram,
Naponként Téged imádvá?
Nyisd meg a szemünk, hogy láthassunk!
Szenteld meg ajkunk, hogy áldhassunk!
Ne szóljon Igéd hiába!
Ne szóljon Igéd hiába!
4. A szívünk összetört, ó, Uram,
Itt állunk előtted gyászba'.
A mélyből hozd ki az életünk,
Ne szóljon Igéd hiába!
Áldd meg az Igét, hogy érthessük,
Dicsérve Tégedet, élhessünk.
Ne szóljon Igéd hiába!
Ne szóljon Igéd hiába!

25. Szívből köszönöm, Uram

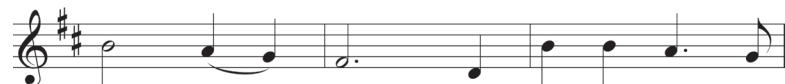
1. Szív - ből kö - szö - nöm U - ram, az é - le - tet, Mind a
2. Ál - dom, di - csé - rem ne - ved, mert úgy sze - retsz, Mi - kor

jó - ért, mit oly bő - ven ad - tál ne - kem, Zen - gek
pró - bák - kal küz - dök, Te rám te - kin - tesz, Fe - lém

há - la - é - ne - ket. Szív - ből kö - szö - nöm U - ram a
nyúj - tod szent ke - zed. Szív - ből kö - szö - nöm U - ram az

bé - ké - met, Most hoz - zád száll az
új e - rőt, A lel - kem há - la -

ö - röm hang - ja - in: Hal - le - lu - ja!
i - mát mond ne - ked: Hal - le - lu - ja!

26. Jézus a mi oltalmunk

Refr.: Jé - zus a mi ol - tal - munk, e - rős - sé - günk, ha
Ő a mi pán - cé - lunk, e - rős paj - zsunk, ha

ránk sza - kad min - den baj, még - se fé - lünk.
ránk tör az el - len - ség, ben - ne biz - zunk.

1. Ez a Föld szét - hul - lik, min - den hegy el - om - lik,

de egy kő - szik - la ö - rök - ké áll.

Taj - ték - zik a ten - ger, gyil - kol a sok fegy - ver,

né - künk még - sem árt a ha - lál.

2. Eladó már minden, örömd még sincsen,
ha ez a forrás nem árad rád.
Ő az, aki ingyen, már od'adott mindent,
értünk áldozva önmagát. *Refr.*
3. Fogták, elítélték és megfeszítették,
Isten Fiát mi helyettünk.
Nincsen már ítélet, vád sohasem érhet,
vére eltörölt minden bűnt. *Refr.*

Függelék

Liturgia és énekeskönyv kapcsolata

Minden helyesen munkálkodó egyházban a zsinat döntési hatáskörébe rendelt két istentiszteleten használandó szertartási könyv – liturgia (istentiszteleti rendtartás) és énekeskönyv – szerkesztése, teológiai irányultsága és végső formája egymásra tekintettel történik. Az Énekeskönyvi Bizottság és a Liturgiai Bizottság még 2010-ben kidolgozta az új énekeskönyv megalkotásának szempontrendszerét, amelyet a Zsinat el is fogadott.

Ezek szerint a megújított énekeskönyv

1. legyen tudományos igényű és gyakorlati szempontú; a tudományos kutatásból leszűrt tanulságok, tendenciák jelenre történő adaptálását tartsa fontosabbnak, mint a hiányzó tudományos forrásközlések pótlását;
2. tudatosan kerülje a figyelmet leterhelő és nehezen érthető archaizmusokat;
3. tartalmazza a magyar egyházzenei hagyomány széles körben ismert énekeit, de legyen nyitott korunk színvonalas énekkincse felé;
4. legyen része a 150 genfi zsoltár, mert ez olyan örökség, amelyet meg kell őriznünk;
5. tartsa szem előtt a gyülekezetszerűséget, vegye figyelembe a társadalmi és a gyülekezeti szerkezetek változását;
6. találjon kapcsolatot a Kárpát-medencei református egyházak éneklésével és énekkincsével;
7. magyar református jellege megtartásával tartalmazza az európai és a világkeresztyénség legfontosabb énekeit is, szövegében, dallamában pedig lehetőség szerint alkalmazkodjék a hazai testvérfelekezetek közös énekkincséhez, hogy az ökumenikus alkalmakon több éneket tudjunk együtt énekelni;

8. tartalmazza a Liturgiai Példatárban szereplő istentiszteleti rendeket és az azokhoz tartozó kötött szövegeket, énekeket, hitvallásokat, imádságokat, keresztelési és úrvacsorai imádságokat, kérdés-feleleteket;
9. megjelenésében, tipográfiájában és az énekanyagot kiegészítő tartozékaiban a mai általános mintákat kövesse.

A Liturgiai Bizottság ugyancsak 2010-ben közzétett *Reformátusok a kegyelem trónusánál* című tanulmányi füzeté kiemelten szól az istentiszteleti éneklés és általában az egyházzene liturgikus szerepéről. Az alábbiakban innen idézzük a legfontosabbakat. A teljes kiadvány itt érhető el: http://www.reformatus.hu/data/attachments/2012/07/24/0527-reformatusistentisztelet_1.pdf

Éneklés és istentisztelet

Az éneklés az istentisztelet szerves alkotórésze, amely a gyülekezet felajánlása, válasza, énekelt imádsága Istennek. Az éneklés lényünk mélyrétegeit is megszólítja és megszólaltatja, közösségteremtő ereje nyilvánvaló.

Amikor a liturgia a költészet mellett a zene művészetét is segítségül hívja, és a gyülekezet tagjainak hangja egy harmonikus és ritmikus egészben olvadnak össze, akkor ez a közös éneklés a gyülekezeti istentisztelet küldetését segíti betölteni, mert megvalósul az imádság (adoratio) és a dicsőítés (glorificatio), ami segít megélni a közösség (koinónia) titkát. Így lesz a gyülekezeti éneklés az istentisztelet szerves alkotórészévé, ami a gyülekezeti aktivitás elsődleges megnyilvánulási formája.

Így a gyülekezeti ének elsősorban felelet Isten szavára, de ez nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy az ének de facto igehirdetéssé legyen. Az éneklésben elsősorban Isten felé fordulunk, de ugyanakkor a gyülekezet tagjai egymást is erősítik, intik, vigasztalják az énekléssel. A gyülekezeti ének nem más, mint énekelt imádság.

Az éneklés lényünk mélyrétegeit is megszólítja és megszólaltatja. „Értelemmel is éneklünk” – mondja Pál apostol (1Kor 14,15), de ugyanakkor „lélekkel”, és a lélek az éneklésben személyiségünknek értelmén túli rétegeit is kifejezésre juttatja. Az éneklésben a tudatalatti világa is megszólal. A zenében és a költészetben ez a világ tör fel, és keres magának kifejezést. „Meg ne részegedjete bortól, miben kicsapongás van, hanem teljesejete be Szent Lélekkel, beszélgetve egymás között zsoltárokból és dicséretekből és lelki énekekből, énekelve és dicséretet mondva szívetekben az Úrnak” (Ef 5,18–19).

Istentiszteletünkben aránylag igen kevés kötött imádság van, viszont énekeink között több évszázados, sőt több évezredes darabok is vannak. Amikor zsoltárt éneklünk, nemcsak atyáinkkal, a reformátorokkal, hanem Isten ószövetségi gyülekezetével is együtt vagyunk. Lehetőség szerint ne legyen istentisztelet zsoltáréneklés nélkül. A zsoltáros kegyesség a református identitástudat része, amely azt a teológiai üzenetet hordozza, hogy a zsoltárok mindenkor értékmérői a református gyülekezeti imádságnak és éneklésnek.

A kántor istentiszteleti tisztsége liturgikus szolgálat. A gyülekezet éneklése énekvezér (kántor, lelkész, előénekes) szolgálata nélkül elszorvad, a liturgiához méltatlan szintre süllyed. Hasznos, ha biztos énekesek (kórus) vezetik az éneket (a kántorral), mert a közösségnek van kihez csatlakoznia. A hangszerkíséret ezt nem pótolhatja, de a közös éneklés vezetését segíti, ünnepléységgé fokozza.

Az éneklésnek (ezen túl a hitvalló egyházi zene egyéb formáinak) illendő liturgikus funkciót, rögzített helyet, jelentősége szerinti figyelmet, gondoskodást kell nyernie az egyházi év és az ünnepi szertartás keretei között, valamint egyházunk tanításában.

Az istentiszteleti énekválasztás fejezze ki az egyház időbeli egyetemességét is. Az új liturgiához készülő új énekeskönyv a keresztyén egyháztörténet lelki gazdagságából merít.

Az Isten Igéjéhez méltó egyházzene a misszió fontos eszköze. Az egyházzene az istentiszteleten az Ige üzenetét szolgáló, szerves liturgiai elem.

Az igényesen és liturgiailag helyesen megválasztott egyházzene az istentisztelet igei üzenetének befogadását és elmélyítését szolgálja. Azokban a gyülekezetekben, ahol ehhez a tárgyi és személyi feltételek adottak, meg kell teremteni a gazdagabb istentiszteleti hangszerhasználat lehetőségét.

Istentiszteleteinken elsősorban az egyházzene egyszerű formái nyerhetnek teret: a gyülekezeti énekhez kapcsolódó egyszerű kórusfeldolgozások, melyek hangszerrel vagy vokális megszólalással segíthetik, illetve versszakonként váltva tagolhatják a gyülekezet énekét. A hangszeres műfajok közül az énekkíséret, az intonáció és a korálfeldolgozás különböző formái, valamint a cantus firmus nélküli szabad műfajok illeszthetők be időbeli terjedelem és helyi lehetőségek figyelembevételével az átlagos istentiszteleti rendbe.

Az egyházzene eszköze lehet a meditációs elcsendesedésnek, de betölthet doxologikus feladatot is. Az egyházi év körforgásában a zenei szimbolika tudatos használata karakteresebbé teszi az ünnepkört.

Az egyházzene az istentiszteleten nem egyéni művészi ambíciók kiélésére szolgál, és nem műsorszámjellegű, zenei betét, hanem az istentisztelet igei üzenetét szolgáló, szerves liturgiai elem. Az egyházi ének és zene bele kell illeszkedjen az istentisztelet dramaturgiai ívébe, és kapcsolódnia kell annak tematikai rendjéhez. Ehhez szükséges, hogy az istentisztelet egy előre kiszámítható rend (egyházi év) szerint szerveződjön: így az egyes elemek (igei-imádságos, próza-énekes stb. részek) szervesen egymásra épülve, egymás mondanivalóját erősítve megteremtik Isten és ember találkozásának ünnepélyes, közösségi és mégis személyes lehetőségét.

Az egyházi év az időnek és a polgári naptári évnek a keresztyén hagyományban kialakult üdvtörténeti tagolása. A református hitvallások túlnyomó része hasznosnak és ezért megtartandónak ítélte az üdvtörténethez kapcsolódó napok megünneplését, és csupán a szentek ünnepeit törölte el (II. Helvét Hitvallás XXIV. fejezete).

Kiemelt helyen szerepel hitvallásainkban az Úr napjának (Dies Dominica) megünneplése, amely az újszövetségi idők óta közös ünnepe a keresztyénségnek (Heidelbergi Káté 103. felelete).

Az egyházi évnek a keresztyén szabadság felőli megközelítése felveti az adventtől adventig terjedő idő további részletező bővítésének kérdését. Az ünnepek ilyen bővítésére saját hazai hagyományainkból is hozhatunk példákat, például az új kenyérért és új borért való úrvacsorai hálaadási ünnepeket, valamint a reformáció emléknapjának megünneplését.

Az óegyházi liturgikus naptár felelevenítésének és bizonyos perikóparendhez való visszatérésnek vannak modern kísérletei. Ezeket a törekvéseket főként a 19. században bekövetkezett liturgiai elszegényedés korrekcióiként kell tekintenünk. Valójában arra az önvizsgálatra szólítanak, hogy szabadságunk nem vált-e az igénytelenség és spontaneitás szabadosságává. Mindezek akkor állhatnak a liturgiai megújulás szolgálatába, ha az egyéni kezdeményezések a kötöttség iránti széles körű igény feltámasztását is eredményezik, és általános egyházi konszenzus (zsinati döntés) áll mögöttük. A hitvallásaink által hangsúlyozott keresztyén szabadság egy közösen vállalt rend iránti igényt is jelent. Egy ilyen önként vállalt, a közös keresztyén hagyományban gyökerező rend istentiszteleteink liturgiai gazdagságát és biblikus elmélyülését is eredményezhetik.

Ehhez mindenekelőtt arra van szükség, hogy ünnepeink dogmatikuma és homiletikuma mellett azok liturgikumával is kezdjünk el behatóbban foglalkozni, mivel a szent időkhöz tartoznak a szent cselekmények. Ezek mutatnak rá Istennek

az időben és történelemben megszólaló Igéjére és véghezvitt tetteire.

Az ünnepek tehát át kell hogy hassák az azokhoz vezető és azokra következő napok, hetek egészét.

Ennek értelmében magyar református egyházi esztendőnk karácsonyi (advent, karácsony, epifánia), húsvéti (nagyböjt, nagyhét, húsvét), pünkösdi (mennybemenetel, pünkösöd, Szentháromság ünnepe), új kenyéri, új bori és reformációi ünnepkörből áll.

Énekek jegyzéke és fontosabb forrásadatai

Cím	Eredet
Mind jöjjetek, örvendjetek	Sz: 1. v: Medingen bei Lüneburg, 1380k, 2–5. v: Cyriakus Spangenberg, 1568 D: Hohenfurt, 1410, Cseh testvérek, 1544
Dicsérvétek az Istent a mennyégben	Sz: Zsolt 136 alapján, 18. századi debreceni énekeskönyvek alapján D: többszólamú tétel S. Calvisius, 1597
Mi segítségünk	Sz: Zsolt 124,8 nyomán Czakó Jenő D: Albert Thate, 1935
Dicsőség legyen Atyának	Sz: RÉ 500 utolsó verse D: Thomas Tallis, 1561k
Seregeknek Ura, felséges Isten!	Sz: Zsolt 84 alapján, 1723 utáni debreceni énekeskönyvek alapján D: RÉ 450 szerint
Ó jöjj, ó jöjj, Üdvözítő	Sz: <i>O Heiland, reiß die Himmel auf</i> (Friedrich Spee, 1591–1635) magyar népi változata, Tárkányi–Zsaskovszky- énektár, 1855 D: Köln, 1638, magyar dallamváltozata, Szendrei Janka gyűjtése (Tornyosnémetiben, Abaúj-Torna megye, MNMT I 681. o.) alapján

Cím	Eredet
1. Jer, örvendezzünk	Sz: Huszár Gál, 1560 és 18. századi debreceni énekeskönyvek alapján D: Huszár Gál, 1560–1561
2. A fényes nap immár elnyugodott	Sz: erdélyi néphagyományból D: Csík megyei és moldvai népi gyűjtések szerint
3. Hadd zengjen énekszó	Sz: <i>In dulci jubilo</i> , 14. sz.-i kétnyelvű (latin–német) ének, ford.: Túrmezei Erzsébet D: Wittenberg, 1529
4. Királyi zászló jár elől	Sz: középkori himnusz alapján, ford.: Sík Sándor D: Cantus Catholici, 1651
5. Dicsőség néked, Istenünk	Sz: <i>Gelobt sei Gott</i> (Michael Weisse, 1531) D és feldolg.: Melchior Vulpius, 1609
6. Készülj Urad elé, Ielkem	Sz: Johann Franck, 1646 D: Johann Crüger, 1649
7. Ó, idvességes áldozat	Sz: latin himnusz alapján, 18. sz.-i debreceni énekeskönyvekből D: RÉ 233 alapján (Martin Luther, 1543), ill. <i>Vexilla regis</i> – középkori himnusz dallama (Protestáns Graduál, Budapest, 1996 szerint)
8. Uram Isten, siess	Sz és D: Huszár Gál, 1560, illetve RÉ 151 és Öreg Debreceni Énekeskönyv (1778) alapján, többszólamú tétel korabeli stílusban

Cím	Eredet
9. A nap immár felvirradván	Sz: először Huszár Gál, 1560-ban, ez a szöveg az 1806-ig élt és RÉ 491 szerint felújított változat D: Huszár Gál, 1560 alapján
10. Bizony, betelik	Sz: <i>Es ist gewißlich an der Zeit</i> , Bartholomeus Ringwaldt, 1582, a <i>Dies irae</i> -szekvencia és annak korábbi (1565) német fordítása nyomán D: Martin Luther, 1529
11. Mikor eljön az én óráim	Sz: <i>Wenn mein Stündlein vorhanden ist</i> , Nikolaus Herman, 1560
12. A menny Urának tisztelet	Sz és D: Nikolaus Decius, 1522k, a latin <i>Gloria in excelsis</i> alapján <i>Allein Gott in der Höh' sei Ehr</i>
13. Mindeddig vélem volt az Úr	Sz: Aemilie Juliane von Schwarzburg-Rudolstadt, 1714
14. Hiszünk egy Istenben	Sz: Pásztory-Kupán István D: RÉ 215, igazítva
15. Éltém minden dolgában	Sz: Paul Fleming, 1633, ford.: Balicza Iván D: H. Isaac, 1495k, <i>Innsbruck, ich muß dich lassen</i> szöveggel
16. Ki utánam jön	Sz: Johann Scheffler (1624–1677) D: J. H. Schein nyomán G. Ph. Telemann
17. Jézus, te égi, szép	Sz: O. T. Moe, ford.: Túrmezei Erzsébet D: C. W. Sorlie

Cím	Eredet
18. Ó, terjeszd ki, Jézusom	Sz: C. W. Sandell-Berg D: skandináv eredetű
19. Hűséged végtelen	Sz: T. O. Chisholm D: W. M. Runyan
20. Áldó hatalmak...	Sz: D. Bonhoeffer D: Vizi István
21. Örvendjete, mert Isten úgy szeret	Sz: Pálhegyi Ferenc D: Pálhegyi Dávid
22. Irgalmas Istenünk jóságát	Sz: Zsolt 89,2 alapján D: Jacques Berthier
23. Áldott légy, Uram	D: Jacques Berthier
24. Tehozzád jövünk	ismeretlen
25. Szívből köszönöm, Uram	Sz: Zsolt 9,2–3 alapján D: Claude Fraysse, 1976
26. Jézus a mi oltalmunk	Sz–D: Pálhegyi Dávid